

Att lyssna in landskapet

-en konstnärlig studie av plats och närvaro

Noomi Prytz

Självständigt arbete, 30 hp
Landskapsarkitekturprogrammet
Alnarp 2026

Sveriges lantbruksuniversitet SLU
Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Att lyssna in landskapet -en konstnärlig studie av plats och närvaro

Listening to the landscape
-an artistic study of place and presence

Noomi Prytz

Handledare: : Victoria Sjöstedt, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur,
planering och förvaltning

Examinator: Gunnar Cerwén, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur,
planering och förvaltning

Bitr. examinator: Andreas Johansson, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur,
planering och förvaltning

Omfattning: 30 hp

Nivå och fördjupning: A2E

Kurstitel: Independent Project in Landscape Architecture

Kurskod: EX0846

Program: Landskapsarkitektprogrammet

Kursansvarig inst.: Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsår: 2026

Omslagsbild: Noomi Prytz

Nyckelord: Platsförståelse, närvaro, vandring, kroppslig erfarenhet, platsspecifik gestaltning, långsamhet, temporär gestaltning

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap

Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

SAMMANFATTNING

Skogen är något förunderligt. Hur länge man än vistas i den finns det alltid mer att upptäcka, och en känsla av att aldrig riktigt kunna komma den nära nog. Detta arbete tar sin utgångspunkt i just den upplevelsen, och i en vilja att komma landskapet närmare genom närvaro, tid och uppmärksamhet.

Under två veckor har jag vistats längs Hedemora pilgrimsled, med fokus på sträckan mellan Garpenberg och Rutbosjön. Genom att tälta på platsen och leva nära landskapet under dygnets alla timmar har jag kunnat följa hur platsen förändras över tid, i ljus, ljud, väder och stämning. Arbetet bygger på ett erfarenhetsbaserat och undersökande förhållningssätt, där vandring, observation, skissande, fotografi och aktiv meditation använts som metoder för att närma sig landskapet bortom det uppenbara.

Undersökningen har skett i olika faser. Inledningsvis har fokus legat på att observera och känna in platsen genom olika närvaropraktiker, där målet varit att bli mer mottaglig för landskapets atmosfär och rumslighet. Successivt har arbetet övergått i en mer aktiv fas, där jag börjat interagera med landskapet genom att skapa enklare, tillfälliga land art-installationer av material som funnits på platsen. Dessa handlingar har fungerat som ett sätt att pröva relationen mellan kropp, material och plats, och att låta görandet bli en del av förståelsen.

Senare i arbetet återvände jag till samma platser under en annan årstid. Återbesöket gjorde det möjligt att uppleva landskapet i ett nytt ljus och att reflektera över hur relationen till platsen fördjupats genom upprepade möten.

Undersökningen resulterade i en gestaltning vid Lissjön, där jag tältade under vistelsen. Gestaltningen är inte tänkt som ett permanent ingrepp, utan som ett försiktigt förslag till hur platsen kan närmas och upplevas. Arbetet visar hur långsamhet, kroppslig närvaro och lyhördhet kan fungera som grund för landskapsarkitektonisk gestaltning, där processen och relationen till platsen är lika viktig som det fysiska uttrycket.

ABSTRACT

The forest is something wondrous. No matter how long time you spend there, there's always more to discover, and you never feel like you can really get close enough. This work is based on that experience, and on a desire to get closer to the landscape through presence, time, and attention.

For two weeks, I stayed along the Hedemora pilgrimage trail, focusing on the stretch between Garpenberg and Rutbosjön. By camping on site and living close to the landscape around the clock, I was able to observe how the place changes over time, in light, sound, weather, and atmosphere. The work is based on an experiential and investigative approach, using hiking, observation, sketching, photography, and active meditation as methods to approach the landscape beyond the obvious.

The investigation has taken place in different phases. Initially, the focus was on observing and sensing the place through various practices of presence, with the aim of becoming more receptive to the atmosphere and spatiality of the landscape. Gradually, the work has moved into a more active phase, where I have begun to interact with the landscape by creating simple, temporary land art installations from materials found on site. These actions have served as a way to test the relationship between body, material, and place, and to let the making become part of the understanding.

Later in the project, I returned to the same places during a different season. The return visit made it possible to experience the landscape in a new light and to reflect on how my relationship with the place had deepened through repeated encounters.

The investigation resulted in a design at Lissjön, where I camped during my stay. The design is not intended as a permanent intervention, but as a cautious suggestion of how the place can be approached and experienced. The work shows how slowness, physical presence, and sensitivity can serve as a basis for landscape architectural design, where the process and relationship to the place are as important as the physical expression.

FÖRORD

Jag har alltid haft en stark relation till naturen. Jag upplever det just som en relation, där jag vill ge och ta. Eller åtminstone ta utan att förstöra. Det är ett utbyte av närvaro, av uppmärksamhet och respekt. Att vistas i naturen har för mig aldrig handlat om att erövra eller kontrollera, utan snarare om att lyssna, läsa av och anpassa mig efter det som redan finns där. Jag närmar mig naturen med en ödmjukhet inför dess egen vilja, dess tempo och dess gränser.

När jag skulle välja ämne till mitt mastersarbete kändes det ganska självklart vilket håll jag skulle gå åt. Kanske just därför att naturen alltid har funnits som en självklar del av mitt liv. Sedan jag var liten har jag alltid spenderat mycket tid i naturen. Jag växte upp på en gård omringad av skogar, och under alla våra semestrar med familjen for vi ut i naturen. Vi vandrade i fjällen, paddlade kanot och cyklade runt i det svenska landskapet. Jag tror också att det är därför jag har valt att skriva om min egen närvaro i naturen. Det är mitt sätt att ge tillbaka till något som alltid har betytt väldigt mycket för mig, samtidigt som erfarenheten används som redskap för undersökning.

Det här arbetet handlar om naturen. Om relationen mellan människa och landskap och hur vi närmar oss det, känner in det och lär känna det över tid. Även om utgångspunkten är personlig, berör arbetet frågor som är relevanta för landskapsarkitekturens praktik. Genom vandring, observation och reflektion undersöks hur landskapet kan förstås bortom det uppenbara, och hur uppmärksamhet, långsamhet och sinnlig närvaro kan fungera som verktyg i gestaltningsprocessen. Snarare än att söka entydiga svar får frågorna ta plats.

Undersökandet fungerar som en grund för den gestaltning som så småningom växer fram. Gestaltningen är inte ett försök att sätta ett slutgiltigt uttryck på naturen, utan ett försök att översätta en erfarenhet, en stämning eller ett möte. Den är ett resultat av att ha varit där, sett, känt och lyssnat. Arbetet rör sig därmed i gränslandet mellan personlig erfarenhet och teoretiska begrepp, där naturen utgör en aktiv del av undersökningen. Arbetet är ett försök att förena känsla och kunskap, närvaro och analys, och att låta naturen själv få vara en aktiv del i processen.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	9	DEN ANDRA FASEN- INTEGRERA MED MIN OMGIVNING	40
SYFTE & MÅL	10	BÄCKEN	42
FRÅGESTÄLLNING	10	KALHYGGET	45
AVGRÄNSNINGAR	10	GRANARNA PÅ MOSSEN	48
METOD	11	SJÖN	51
		REFLEKTION	53
		DEN TREDJE FASEN- ÅTERBESÖKET	56
BEGRÄPPSMÄSSIGA OCH KONSTNÄRLIGA	12	GESTALTNING VID LISSJÖN	58
UTGÅNGSPUNKTER		VY 1	59
ATMOSFÄR, PLATS OCH NÄRVARO	12	VY 2	60
MÄNNISKAN OCH NATUREN	13	HYDDA 1	62
SITE SPECIFIC ART	15	HYDDA 2	62
		ATT NÄRMA SIG PLATSEN	63
		INSPIRERAD AV NATUREN	64
INSPIRATIONSPLATSER	17	DISKUSSION OCH REFLEKTION	65
NIMIS	18	METODEN	66
NATURPORTEN	19	GESTALTNINGEN	68
		PROCESSEN	69
 		BLICKAR FRAMÅT	70
MIN RESA LÄNGS HEDEMORA PILGRIMSLEDEN	20	PERSONLIGA ERFARENHETER	70
DEN FÖRSTA FASEN- VANDRA LÅNGSAMT OCH OBSERVERA MIN OMGIVNING	21	KRITISK REFLEKTION	71
utdrag ur DAGBOKEN del1, det första dygnet	23	AVSLUTANDE TANKAR	72
ATT FÖLJA EN STIG	24		
EN PROMENAD I SEKVENSER	26	REFERENSER	74
utdrag ur DAGBOKEN del 2, en natur i förändring	31		
SKISSER	32		
SNABBA SKISSER	33		
SCHEMATISKA SKISSER	34		
DETALJERADE SKISSER	35		
AKTIV MEDITATION	36		
utdrag ur DAGBOKEN del 3, en natur i förändring	37		
REFLEKTION	39		

TACK

Jag vill börja med att tacka Victoria som har handlett mig och fungerat som ett värdefullt bollplank under hela processen.

Jag vill även tacka mina nära som har funnits där och stöttat mig genom arbets gång.

Sist men inte minst så vill jag tacka Eddie som har följt mig under hela resan och troget suttit vid min sida från början till slut.

Eddie tar en tupplur i mossan, Hedemora Pilgrimsled.

INLEDNING

I dagens landskapsarkitektoniska praktik finns en stark betoning på det mätbara och analyserbara. Platsanalyser, program och ritningar ger viktiga underlag, men lämnar ofta mindre utrymme för sådant som är svårare att fånga i ord och upplevelse, som stämning, intuition, kroppslig erfarenhet och subtila kvaliteter i landskapet. Samtidigt är det ofta just dessa värden som avgör hur en plats faktiskt upplevs och används (Pallasmaa, 2005; Böhme, 2017). Denna uppsats tar sin utgångspunkt i den spänningen, och i en vilja att undersöka hur sådana icke mätbara värden kan få större plats i både platsförståelse och gestaltungsprocess.

Arbetet utgår från ett kroppsligt och sinnligt perspektiv på landskapet, där närvaro står i centrum. Närvaro förstås här inte som ett tillstånd av koncentration eller effektivitet, utan som ett förhållningssätt präglad av långsamhet, mottaglighet och uppmärksamhet. Genom olika närvaro-praktiker, såsom vandring, stillasittande meditation, skissande och skapande av tillfälliga installationer i landskapet har jag undersökt hur platsförståelse kan växa fram över tid, och genom erfarenhet, snarare än genom snabba tolkningar och färdiga analyser. Inspiration hämtas både från teoretiska perspektiv och från konstnärliga praktiker där processen, det tillfälliga och det platsbundna står i fokus.

Platsen för arbetet är Hedemora pilgrimsled, där jag under två veckor har tältat och vandrat runt. Jag återvände sedan hit under en dag senare i arbetet. Vandringen har fungerat som ett sätt att komma nära landskapet, både fysiskt och mentalt. Genom att röra mig till fots, följa stigen och anpassa mig efter platsens tempo har landskapet successivt öppnat sig på nya sätt. Leden har inte bara varit en sträcka att ta sig längs, utan ett verktyg för att förstå riktning, tid och relation till platsen. Landskapet längs leden utgör därmed inte en neutral bakgrund, utan en aktiv del av arbetets process och innehåll.

Syftet med arbetet är att belysa kopplingar mellan kroppslig och sinnlig närvaro i landskapet - fördjupad platsförståelse - och platsspecifik landskapsgestaltning. Genom detta vill arbetet också bidra till att vidga landskapsarkitektens metodpalett, genom att visa hur närvaro-praktiker kan fungera som ett komplement till mer etablerade analys- och gestaltungsmetoder. Ambitionen är inte att ersätta befintliga verktyg, utan att öppna upp för fler sätt att närma sig platser, särskilt i sammanhang där det subtila och intuitiva riskerar att förbises.

Utöver inledning och metodavsnitt består arbetet av fem delar:

- BEGREPPSMÄSSIGA OCH KONSTNÄRLIGA UTGÅNGSPUNKTER
- INSPIRATIONSPLATSER
- MIN RESA LÄNGS HEDEMORA PILGRIMSLED
- GESTALTNING VID LISSJÖN
- DISKUSSION OCH AVSLUTANDE REFREKTION

SYFTE & MÅL

Syftet med detta arbete är att synliggöra kopplingar mellan kroppslig och sinnlig närvaro i landskapet - fördjupad platsförståelse - och en mer varsam gestaltning i naturmiljö. Arbetet syftar också till att väcka diskussion kring hur alternativa erfarenhetsbaserade metoder inom landskapsarkitektur, där kunskap utvecklas genom närvaro, handling och återkommande möten med platsen, i större utsträckning kan rymmas inom landskapsarkitektonisk praktik.

Målet är att översätta kroppsliga erfarenheter och personliga upplevelser till platsspecifika gestaltningar.

FRÅGESTÄLLNING

-Hur kan en kroppslig och sinnlig närvaro i landskapet bidra till en fördjupad platsförståelse?

-Hur kan personliga erfarenheter och upplevelser av plats översättas till en gestaltning utan att ta över eller förändra landskapets egen karaktär?

AVGRÄNSNINGAR

Jag har valt att geografiskt avgränsa arbetet till sträckan mellan Garpenberg och Rutbosjön längs Hedemora pilgrimsled. Med de tidsramar som arbetet omfattar hade ett större område riskerat att leda till ett mer ytligt möte med landskapet.

Arbetet är vidare teoretiskt avgränsat genom fokus på begrepp som atmosfär, plats och sinnlig närvaro, snarare än ekologiska eller tekniska analyser av landskapet. Inom den konstnärliga referensramen har inspiration hämtats främst från Land art och platsspecifika praktiker, vilket innebär att andra konstnärliga traditioner har valts bort.

Som referensexempel har två verk valts: Nimis och Naturporten. Urvalet har begränsats för att möjliggöra en fördjupad analys snarare än en bred översikt. Slutligen är arbetet avgränsat till ett erfarenhetsbaserat perspektiv, där den egna närvaron utgör utgångspunkt för undersökningen.

METOD

Lyhördhet

Detta arbete utgår från ett undersökande och erfarenhetsbaserat arbetssätt, där kroppen, sinnena och den egna närvaron i landskapet fungerar som centrala verktyg. Metoden bygger på att vistas i landskapet över tid, att röra sig långsamt och att återvända till samma platser, så att förståelse kan växa fram genom upprepade möten snarare än genom distanserad analys.

Med inspiration från bland annat Oles (2014) och Ingold (2010) närmar jag mig landskapet som något relationellt och föränderligt, snarare än som ett objekt. Arbetssättet är därmed platsbaserat, kroppsligt förankrat och processuellt. Platsförståelse ses inte som något som kan samlas in, utan som något som uppstår genom närvaro, rörelse och uppmärksamhet.

Platsbesök

Arbetet börjar med en inspirationsresa till Naturporten i Ängelholm och Nimis på Kullaberg den 25:e september. Platserna valdes för att de rymmer konstnärliga uttryck som vuxit fram i nära relation till landskapet, och för att de ligger inom mitt närområde. Genom att besöka dem ville jag få en förankring i hur konst skapad av och i naturen kan ta plats, upplevas och användas som utgångspunkt för mitt egna arbete. Jag åker sedan ut på ett två veckor långt platsbesök längs Hedemora pilgrimsled under vecka 41-42, där jag tältade och upplevde på så sätt platsen under dygnets alla timmar. Leden, som tidigare har vandrats av många pilgrimer bär på berättelser om långsamhet, rörelse och reflektion, och erbjuder ett landskap där natur, kultur och kroppslig erfarenhet kan samspela. Detta har varit relevant för ett arbete som undersöker relationen mellan människa, plats och närvaro. Platsen var ny för mig, men naturtypen bekant, vilket gav en balans mellan upptäckande och igenkänning.

Närvaropraktiker

Längs leden kombinerades vandring, observation, skissande, fotografi, aktiv meditation och materialbaserat skapande, i form av enklare land art installationer. Under hela resan förde jag dagbok som jag delar med mig några utkast av. Metoderna används inte för att dokumentera landskapet i sin helhet, utan för att rikta uppmärksamheten mot det långsamma och subtila.

Vandringen utgör en stor del av besöket. Genom att röra mig till fots längs en del av Hedemora pilgrimsled ges möjlighet att erfara landskapet i kroppens

tempo. Stegens rytm, andningen och kontakten med marken skapar ett tillstånd av närvaro där landskapet inte bara betraktas, utan upplevs.

Observationen har varit sinnesbaserad snarare än enbart visuell. Genom att stanna upp, sitta stilla och ibland sluta ögonen har hörsel, lukt och känsel fått ta större plats. Skissandet har fungerat som ett redskap för att fördjupa uppmärksamheten och för att förstå platsen genom handen och kroppen. Jag har använt snabba, detaljerade och schematiska skisser, där varje teknik riktat fokus mot olika aspekter av landskapet. Skisserna har inte haft som mål att producera färdiga bilder, utan har fungerat som ett sätt att stanna kvar, se längre och vara i dialog med platsen.

Den aktiva meditationen har använts för att rikta uppmärksamheten bort från inre tankeflöden och mot det som sker i omgivningen. Genom att sitta stilla på utvalda platser, ofta med slutna ögon, har jag tagit in ljud, dofter, temperatur och rörelse. Metoden har bidragit till ett mer mottagligt och lyhört sätt att erfara platsen.

Under arbetets andra fas har metoden utvidgats till att även omfatta performativt görande i landskapet. Med inspiration från Golsworthy (Sheridan, 2020) skapade jag tillfälliga installationer av material som funnits på platsen och undersökte på så sätt hur handling och beröring kan fungera som ett sätt att komma i dialog med naturen. Arbetet har varit situationsbundet och utan färdig plan, styrt av platsens förutsättningar, materialens egenskaper och kroppens begränsningar.

Den tredje fasen har bestått av ett återbesök till samma platser under en annan årstid. Genom att återvända har tidigare erfarenheter satts i relation till nya intryck, och platsförståelsen har kunnat fördjupas över tid. Återbesöket har synliggjort landskapets temporala karaktär och betonat processen snarare än det bestående resultatet.

Gestaltningssprocess

Metoderna i arbetet utgör grunden för den gestaltning som växer fram. Gestaltningen förstås inte som ett slutgiltigt svar, utan som en fortsättning på undersökandet. Den bär spår av de erfarenheter, handlingar och möten som uppstått längs vägen och fungerar som ett försiktigt förslag till hur landskapet kan närmas med större lyhördhet.

1.

BEGREPPSMÄSSIGA OCH KONSTNÄRLIGA UTGÅNGSPUNKTER

ATMOSFÄR, PLATS OCH NÄRVARO

Under det första året på utbildningen pratade vi mycket om rummet. Inte om rummet som uppstår mellan fyra väggar, golvet och taket, utan om det svårdefinierade rummet. Det som uppstår när vi känner in, är uppmärksamma och förmögna att tolka vår omgivning. Jag minns hur vi under den första veckan promenerade i tystnad och stannade upp när någon i gruppen kände att rummet förändrades. Ofta var det en skugga som la sig över stigen, en ny form av vegetation som omslöt oss eller en vy som förändrades. Kände ni det? Kände ni hur stämningen förändrades nu när vi klev in i det här rummet?

Precis som titeln antyder vill jag under det här arbetet komma landskapet närmre, det är en studie av plats och närvaro. Men vad innebär egentligen att "komma nära" ett landskap? För att reda ut dessa ogripbara begrepp måste vi först förstå vad atmosfär är och hur den uppstår.

Enligt filosofen Gernot Böhme (2014) har begreppet atmosfär sitt ursprung i meteorologin, där det ursprungligen användes för att beskriva luftens skikt och väderförhållanden. Den metaforiska användningen av termen, för att beteckna stämningsskapande rum och miljöer, kan spåras tillbaka till 1700-talet och bygger på den allmänna erfarenheten av att väder kan påverka människors sinnestillstånd. Böhme (2014) beskriver atmosfär som *attuned spaces*, det vill säga rum som är stämda eller laddade med en viss känsla. Atmosfär befinner sig i ett mellanläge mellan subjekt och objekt: den är varken enbart en inre, individuell känsla eller en objektiv egenskap hos rummet, utan uppstår i mötet mellan platsens materiella förutsättningar och människans perception.

På liknande sätt beskriver arkitekten Juhani Pallasmaa (2014) atmosfär som

något som uppstår i relationen mellan människa och rum. Pallasmaa betonar att atmosfär inte uppfattas genom fokuserad uppmärksamhet, utan sker i det omedvetna, perifera seendet, när vi är närvarande. Ofta kan vi inte sätta ord på varför en plats känns på ett visst sätt, men upplevelsen kan ändå vara stark och direkt. Pallasmaa (2014) liknar den rumsliga upplevelsen vid hur vi erfar väder: vi behöver inte analysera lufttryck eller temperatur för att förstå om det är kallt eller varmt, utan vi känner det omedelbart.

När Pallasmaa skriver att *true architectural experiences are verbs* (2014, s. 231), understryker han att platser är inte neutrala, utan bjuder in till handling. Atmosfären påverkar hur vi rör oss, stannar upp, dröjer oss kvar eller undviker platser. En stig kan få oss att sakta ner, ett öppet landskap kan få oss att stanna upp och blicka ut, medan en smal passage skapar vaksamhet och riktning. Atmosfären uppfattas alltså inte genom fokuserad observation, utan som en helhetskänsla. Vi kan därmed få en stark upplevelse av en plats utan att kunna sätta ord på varför vi kan känna platsens atmosfär. Medan Böhme och Pallasmaa främst fokuserar på den omedelbara, sinnligt erfarna atmosfären, lyfter geografen Yi-Fu Tuan (1977) fram ett perspektiv som fördjupar förståelsen av hur rum över tid blir meningsfulla platser. Enligt Tuan (1977) blir rum till plats när det laddas med mening genom mänskliga känslor och erfarenheter. Det som gör en plats betydelsefull är ofta inte storskaliga, planerade strukturer, utan vardagliga och ibland tillfälliga händelser som fångar vår uppmärksamhet och upplevs kroppsligt i det dagliga livet, såsom ett nyplanterat träd, ljuset från gatlampor i skymningen eller en upptrampad stig. Platsens betydelse formas vidare genom berättelser, ritualer och kulturella symboler, och är dessutom skalberoende. Den intima relationen till ett landskapsrum kan med tiden expandera till större geografiska sammanhang. På så sätt blir plats verklig först när den upplevs, delas och omsätts i människors liv.

Gemensamt för dessa teorier är betoningen på det kroppsliga, erfarenhetsbaserade mötet mellan människa och rum. Rumsliga kvaliteter kan, som Pallasmaa (2014) påpekar, inte reduceras till mätbara parametrar, trots att sådana ofta prioriteras inom samtida planering och gestaltning. Atmosfär, menar både han och Böhme (2014), förutsätter närvaro, rörelse och sinnlig erfarenhet, och kan inte fullt ut förstås genom distanserad analys.

Rummet kan därmed förstås som nära sammanflätat med platsens atmosfär, vilken uppstår i mötet mellan rummets materiella förutsättningar och människans närvaro, perception och levda erfarenhet.

MÄNNISKAN OCH NATUREN

När jag skriver om naturen syftar jag till landskapet utanför staden, det i mina ögon orörda och vilda. Det är skogen, sjön, myren, havet och fjället. Det är den djupa dalen, det högsträckta berget och det är bäcken som porlar genom landskapet. Men för mig är naturen också så mycket mer än det jag ser. Det är den plats där jag finner ro och känner tröst. När jag rör mig i naturen upplever jag det som att alla mina bekymmer krymper. De blir liksom inte så betydelsefulla längre. Jag vandrar djupare in i skogen och sakta sprider sig ett lugn inom mig.

*När din kind är vätt av ensamhetens gråt,
När att leva är att stenar bära
Och din sång är sorg som vilsna tranors låt,
Gå och drick en fläkt av höstens vindar,
Se med mig mot bleka, blåa skyn!
Kom stå med mig vid hagens grindar,
När de vilda gässen flyga över byn!*

Andersson, 1915

David Thurfjell är religionshistoriker och professor i religionsvetenskap. I boken *Granskogsfolk* (Thurfjell, 2020) skriver han om svenskarnas relation till naturen. Precis som för mig handlar vistelsen i naturen för de flesta inte om nytta eller att prestera, utan om att känna lugn och harmoni för att samla kraft (Thurfjell, 2020). Enligt etnologerna Ingvar Svanberg och Håkan Lind (2019) handlar aktiviteter såsom att plocka svamp oftast inte om svampplockning i sig utan om att komma ut, få frisk luft och att finna ro. Att vistas i naturen handlar ofta mer om att komma åt en stämning och känsla än om själva aktiviteten i sig.

Sverige är idag ett sekulariserat land, men enligt Thurfjell (2020) känner många svenskar en slags andlighet och vördnad i naturen, likt den man kan få i sin religion eller i kyrkan. Det är den plats man finner stillhet, helighet och kraft. Att möta något som inte är skapat av människan är en stor anledning till att många söker sig ut i skogen, man vill komma åt något större, känna sig som en del av ett större sammanhang. Naturen är ett slags existentiellt och symboliskt rum som bär människors identitet, livskänsla och behov av mening (Thurfjell, 2020).

Jag kan känna igen mig mycket med det Thurfjell beskriver. Jag är själv uppvuxen med religiösa föräldrar och spenderade mycket tid i kyrkan som barn, men den religion de fann trösterik talade aldrig till mig. Jag hade nog aldrig ens den barnatro många av mina dåvarande vänner hade och jag upplevde inte den heliga känslan de beskrev i kyrkan. Men på något vis har jag har ändå känt mig andlig, jag känner att det finns något mer än det jag bara ser. Jag har alltid haft ett behov av att känna mig som en del av något större, kanske för att livet annars känns så litet och betydelselöst. I skogen finner jag likt det Thurfjell beskriver; stillhet, helighet och kraft.

Jag är inte unik med min kärlek till naturen, men vad är det egentligen som får oss människor att känna så starkt för den? Det finns många teorier bakom människans relation till naturen. Enligt Craig et al. (2016) kan en förklaring vara alla de mikroorganismer som lever i marken, på växterna och i luften i naturliga miljöer. I skogen sprids så kallade mikrober från jord, bladtytor och bark till atmosfären, som vi sedan får i oss genom huden och när vi andas in luften. Samtidigt avger växter kemiska ämnen, så kallade phytoncider, som samverkar med både mikrober och negativt laddade luftjoner, som det förekommer höga halter av i dessa miljöer, särskilt nära vatten och tät vegetation. Forskning visar att dessa faktorer kan påverka människans stressnivå, immunförsvar och mikrobiomet som lever i och på våra kroppar. Eftersom mikrobiomet har kopplingar till nervsystemet och hjärnans funktioner, kan vistelse i naturen därmed bidra till förbättrat psykiskt och fysiskt välbefinnande, vilket i sin tur får oss människor att vilja ha mer av det (Craig et al. 2016).

En annan förklaring kan vara Kaplan och Kaplans (1989) *Attention restoration theory*, som innebär att människor har olika sorters uppmärksamhet, vilka är energikrävande i olika grad. När vi rör oss i den urbana miljön måste vi alltid fatta beslut, sortera våra intryck, prioritera, ordna och genomföra. Det är uppgifter som är knutna till den kognitiva förmågan och som för det mänskliga psyket är mer energikrävande. När vi däremot rör oss i naturen är uppmärksamheten mer prestationslös. Där handlar uppmärksamheten om en medveten närvaro. Vi lyssnar på fågelsången, känner doften från en växt och vinden mot vår hud. Det kräver inget av oss och är därför avstressande (Kaplan & Kaplan, 1989).

Ett ord jag har stött på mycket när jag har läst om människans relation till naturen är biofili. Det är ett begrepp som beskriver just människans dragning till naturen och alla levande ting. Kellert och Wilson (1995) förklarar biofilihypotesen som människan medfödda tendens att söka sig till naturliga miljöer, eftersom detta evolutionärt har gynnat vår överlevnad. Detta påverkar vilka landskap och miljöer vi upplever som visuellt tilltalande, då vi ofta dras till platser som historiskt har varit gynnsamma för människan. Människor tenderar till exempel att föredra träd med breda kronor och möjligheter att klättra, vilket fungerade som skydd och utkik för våra förfäder. (Kellert & Wilson, 1995). Kärleken till livet och andra levande varelser har alltså, enligt biofilihypotesen, varit en viktig förutsättning för människans överlevnad.

LAND ART

Att skapa konst direkt i och av naturen brukar benämnas som Land art. Det är en konstnärlig praktik där människans relation till landskapet står i centrum. Till skillnad från konstformer där flyttbara verk skapas för museer och gallerier, uppstår Land art direkt i landskapet och är ofta beroende av platsens materiella och rumsliga förutsättningar. Verken formas av jord, sten, väder och tid, men också av den mänskliga kroppens närvaro och handling. I många fall är de tillfälliga och försvinner med tiden, vilket gör upplevelsen av platsen till verkets kärna, snarare än verket i sig.

Andy Goldsworthy är en samtida land art-konstnär, som enligt enligt Sheridan (2020) ofta beskrivs som earth artist. I dokumentärfilmen *Earth Artist and his Process* (Sheridan, 2020) berättar Goldsworthy hur han skapar av det han finner tillgängligt i naturen. I hans praktik är människans närvaro central; platsen, materialen och kroppen är avgörande för hur verken tar form. Kroppen, händerna och tiden är aktiva delar av arbetet, som växer fram ur det som finns tillgängligt i stunden; vädret, ljuset och materialens tillstånd. Ofta vet han inte i förväg vad han ska skapa, utan låter platsens förutsättningar styra processen. På så sätt blir platsen inte bara geografisk, utan också temporär och situationsbunden. Goldsworthy beskriver sitt intresse som en strävan efter att komma bortom objektet och istället skapa en atmosfär eller ett rum; en plats som uppstår genom handling (Sheridan, 2020).

Kwon (2004) undervisar i konsthistoria. I sin bok *One place after another* förklarar hon att land art växte fram i slutet av 1960-talet som en reaktion mot konstvärldens institutioner och den kommersiella gallerimarknaden. Konstnärer som Robert Smithson, Nancy Holt och Michael Heizer lämnade museerna och sökte sig ut i landskapet för att arbeta med material och processer som inte gick att äga, sälja eller flytta. Platsen var inte längre en neutral bakgrund för verket, utan en nödvändig och aktiv del av det. Som skulptören Richard Serra uttryckte det: *To remove the work is to destroy the work* (Kwon, 2004). Verket och platsen var alltså inte två separata ting, utan beroende av varandra. Om verket flyttades eller togs ur sitt sammanhang upphörde det att vara samma verk, eftersom det var format av och för just den plats där det skapades.

"To remove the work is to destroy the work."

Serra (Lailach, 2007, s.11)

Denna koppling mellan verk och plats benämns, enligt Lailach (2007) ofta vid site specificity, och är central inom Land art. Verken skapades på plats, ofta med material som redan fanns där, och påverkade samtidigt landskapets form, minnen och berättelser. Ett tidigt exempel är Herbert Bayers Earth Mound i Aspen. Verket består av en geometrisk kulle uppbyggd av jord som grävts och lagts om på platsen. Verket inspirerades av urfolks gravhögar och skapades innan begreppet Land art etablerats. För Bayer och många andra konstnärer var själva processen viktigare än det bestående re-

sultatet. Många verk finns i dag främst kvar genom fotografier eller genom de upplevelser som besökare tog med sig därifrån (Lailach, 2007). Samtidigt kan Land art förstås som en reaktion mot en kulturell utveckling där människans vardag alltmer har blivit avskild från landskapet. Vi lever i miljöer där ljuset kommer från lampor, temperaturen kontrolleras och vädret sällan påverkar våra aktiviteter. Som Thurfjell skriver: *vi lever i en kultur där våra liv blir alltmer avskurna från landskapet runt omkring: solen är inte längre den främsta källan till ljus* (Thurfjell, 2020, s. 25). Land art kan ses som ett sätt att återknyta kontakten med platsen, att uppleva den direkt, känna dess rytm och förändringar, och erfara den genom kroppen och handlingen snarare än på avstånd.

I dokumentärfilmen *Earth artist and his process* (Sheridan, 2020) beskrivs mycket av Andy Goldsworthys konst som tillfällig och förgänglig, vilket kan tolkas som en kommentar till naturens skörhet. För Goldsworthy är dock bilden mer komplex. I filmen beskriver han två sätt att röra sig i världen: att följa stigen eller att gå genom häcken. Konstens uppgift, menar han, är att få oss att kliva åt sidan från det invanda sättet att se och röra oss. På så sätt handlar hans arbete mindre om att skapa bestående former i landskapet och mer om att ändra uppmärksamheten på platsen.

I filmen syns Goldsworthy bygga en noggrant staplad hög av stenar, sorterade efter storlek och putsade, ett verk han skapat under många timmar för att sedan låta det falla ner i floden. Handlingen blir, enligt Goldsworthy ett ögonblick i stenens längre cykel av rörelse, erosion och omvandling. Ett tillfälligt minne snarare än ett permanent objekt. Goldsworthy beskriver ett intresse för det instabila och ofullkomliga. Han förklarar att: *I often take it to its very edge of its collapse and that's a very beautiful balance* (Sheridan, 2020). Perfektion i sig är alltså inte målet, snarare är det sprickan och risken som öppnar för förståelse.

Goldsworthy arbetar med material som löv, is, pinnar och sten. Genom att välja de mest färgstarka löven på platsen och arrangera dem vill han lyfta fram kvaliteter i landskapet som redan finns där, och förstärka detaljer som annars lätt går obemärkt förbi. Hans arbete handlar om att få betraktaren att se landskapet på ett nytt sätt. *The point about my art is that i learn*

through what Im making. I go to nature not to impose things upon it but to feed from it to try and understand what is going on (Sheridan, 2020). Goldsworthy beskriver själv sitt arbete som ett sätt att lära genom att göra: han går till naturen inte för att påtvinga den en form, utan för att förstå den och lära av den. Resultatet är inte en imitation av naturen, utan ett mänskligt svar som öppnar för uppmärksamhet och förståelse

Människans närvaro är central i Goldsworthys praktik. Kroppen, händerna och tiden är aktiva delar av verket, och arbetet formas av vad som finns tillgängligt i stunden: vädret, ljuset och materialens tillstånd. Ofta vet han inte i förväg vad han ska skapa. På så sätt blir platsen inte bara geografisk, utan också temporär och situationsbunden.

“They’re not just objects that I’m making but it’s an atmosphere. It’s a space, It’s a place that I’m trying to understand.”

Goldsworthy (Sheridan, 2020)

Goldsworthy beskriver sitt intresse för att komma bortom objektet och istället skapa en atmosfär eller ett rum: en plats som uppstår genom handling.

Land art kan förstås som ett sätt att undersöka människans relation till landskapet i en tid där den ofta känns avlägsen. Genom tillfälliga, kroppsliga och materialbaserade handlingar skapas situationer där platsen åter blir något som upplevs genom närvaro, görande och uppmärksamhet. Konsten

NATURPORTEN

NIMIS

2.

INSPIRATIONSPLATSER

Innan jag gav mig ut på min vandring längs Hedemora pilgrimsled besökte jag två referensplatser i Skåne: Naturporten i Ängelholm och Nimis på Kullaberg. Syftet med besöken var att ta del av hur andra har arbetat med gestaltning i naturen och att söka inspiration inför min egen resa och mitt eget arbete.

Jag besökte verken med öppet sinne och utan en tydligt formulerad förväntan. I stället lät jag platsen, materialen och mina egna kroppsliga upplevelser styra mötet. Genom att röra mig i och omkring verken, snarare än att enbart betrakta dem, kunde jag uppleva hur de samspelar med landskapet och hur de påverkar min upplevelse av platsen. Dessa erfarenheter har varit betydelsefulla som utgångspunkt för mitt fortsatta arbete längs pilgrimsleden.

NIMIS

AV LARS VILKS

Nimis är ett platsspecifikt verk skapat av konstnären och aktivisten Lars Vilks och är beläget på Kullaberg i sydvästra Skåne. I dokumentärfilmen *Allting är en fördel* (Brink 2006) berättar Vilks hur han år 1980 påbörjade skapandet av Nimis efter att ha funnit drivved längs kusten, och hur han under de följande två åren kunde arbeta ostört innan svenska myndigheter uppmärksammade platsen. När platsen till slut upptäcktes blev Nimis föremål för en juridisk kamp som fortsatte i över 20 år. Enligt Vilks (Brink, 2006) kom den långdragna rättsprocessen att bli själva essensen i verket. Han såg uppmärksamheten som en fördel, eftersom den, enligt Vilks förstärkte verkets synlighet och betydelse.

Vid mitt besök vid Nimis fascinerades jag av hur verket samspelar med sin omgivning. Det smälter in i landskapet samtidigt som det tydligt avviker från det, vilket skapar en spänning mellan det naturliga och det byggda. Verkets lekfulla men samtidigt brutala uttryck passar väl in i den dramatiska platsen och förstärker upplevelsen av landskapet snarare än att konkurrera med det.

Inramad mellan det öppna havet och klippkanten som reser sig bakom mig upplever jag min egen kropp som liten i relation till omgivningens skala. Denna känsla av underordning inför landskapet är påtagligt för min upplevelse av Nimis. Samtidigt som jag tydligt uppfattar mig själv som besökare, väcker verket en stark vilja inom mig att interagera med det. Jag vill röra mig i det, undersöka dess strukturer och ta del av det på ett lekfullt sätt.

Just denna kombination av lekfullhet och tydlig skaparglädje är något jag särskilt tar med mig från Nimis. Verket inbjuder till deltagande och gör det svårt för mig att endast besöka det som betraktare.

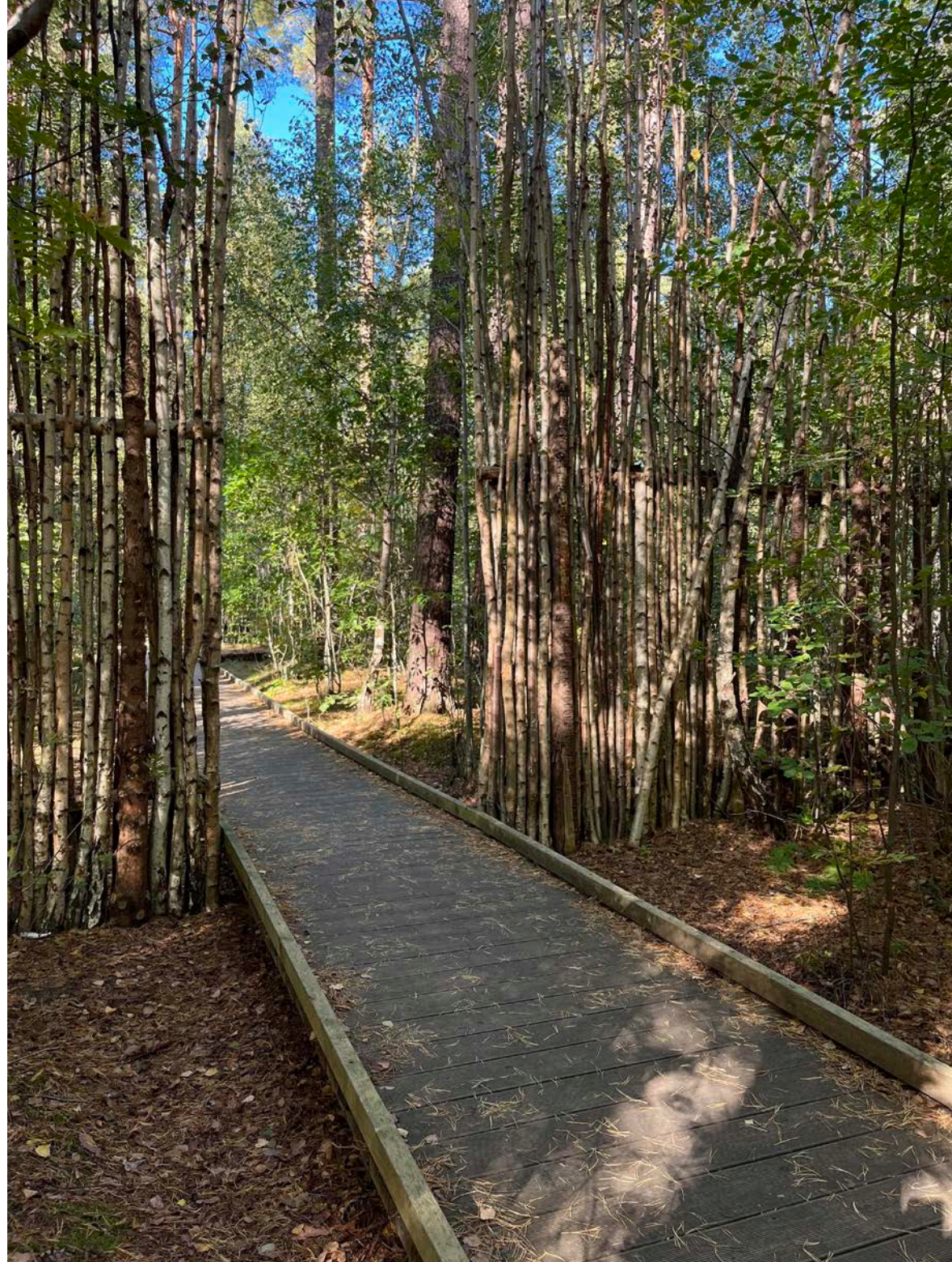
Verket upplevs som intuitivt uppbyggt, och det är tydligt att det har fått växa fram över tid snarare än följa en fast plan. Jag inspireras även av att Vilks använder material från platsen. Nimis är uppbyggt av upphittat material från omgivningen, vilket förstärker verkets närvaro i landskapet och bidrar till dess karaktär. Tanken att utgå från det som finns tillgängligt och skapa utifrån dessa förutsättningar är något jag ser som en viktig utgångspunkt i mitt eget arbete.

“Frågan är: kan man bättra på ett naturreservat och svaret är ja. Naturen är aldrig riktigt bra utan när vi tittar på den så ser man att man får justera lite här och där för att det ska bli mera helgjutet. Jag har på så sätt bättrat på det där. Jag har gjort en halvdålig ravin till en femstjärnig.”

Vilks, (Brink, 2006)

Nimis, Kullaberg

Naturporten, Ängelholm

NATURPORTEN

AV MONIKA GORA

Naturporten är skapad av Monika Gora och ligger vid Kronoskogen i Ängelholm. Verket består av två delar, jag valde att besöka delen som markerar ingången till strövområdets östra del. Här sträcker sig en rad av vertikala stammar upp mot skyn, likt en ridå rätt över spången som leder in i skogen. Endast en glipa öppnas över spången och skapar en siktlinje mot skogens inre. Verket består enbart av material från platsen, vilket gör att den smälter väl in i omgivningen. Gora (u.å) förklarar att Naturporten är *en påminnelse om vår egen närvaro i skogen och vår vilsenhet inför den vilda naturen*.

Till skillnad från Nimis är Naturporten ett mer planerat och tydligt strukturerat verk, där gestaltningsidé och betydelse är mer uttalat formulerade. Verket arbetar med att förstärka en specifik känsla kopplad till platsen och övergången mellan olika rumsliga tillstånd. Just denna förmåga att förstärka en känsla vill jag ta med mig från mitt besök vid Naturporten. Jag upplever nästan skogen som en annan värld än den jag vistas i till vardagen. När jag träder in i skogen träder jag in i naturens värld, men det sker successivt. Ju djupare in i skogen jag kommer, desto tydligare blir den här världen för mig och jag kan successivt tillåta mig själv att lägga vardagen och många tankar bakom mig. Att kliva in genom Naturporten är ett aktivt beslut att träda in i skogen och därmed till denna värld som jag upplever. På så sätt blir känslan av att kunna släppa tankar bakom mig påtaglig snabbare i och med att jag medvetet träder in i denna värld som tillåter mig att göra det.

Naturporten är placerad mycket centralt, endast cirka fem minuters promenad från tågstationen i Ängelholm, vilket förstärker kontrasten mellan det urbana sammanhanget och skogens rumslighet, vilket jag upplever gör verkets betydelse ännu tydligare.

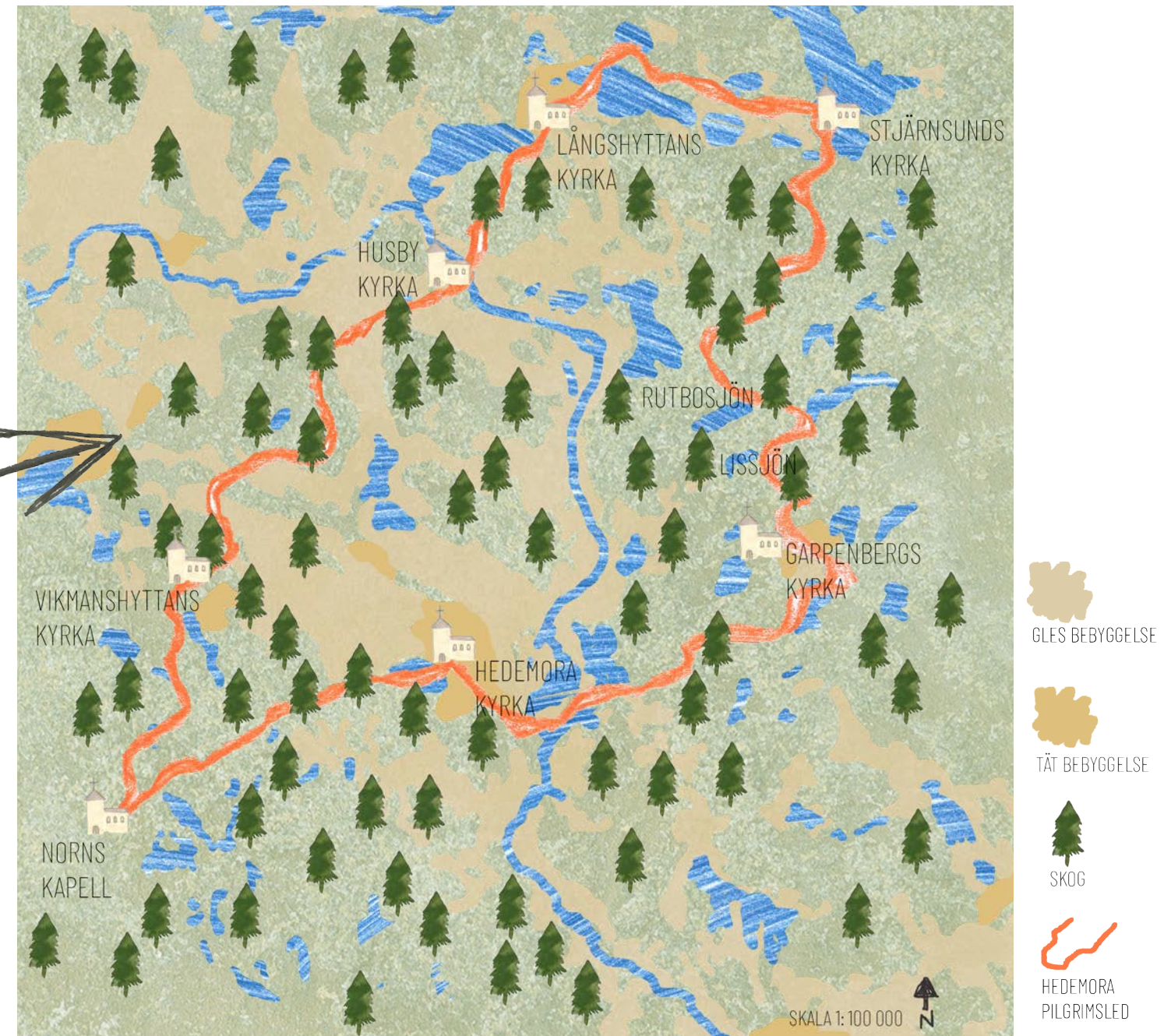
Likt Nimis är Naturporten uppbyggd av material hämtade från platsen, vilket jag upplever som en viktig kvalitet i verket. Genom att inte tillföra främmande material känns verket autentiskt och platsförankrat. Att arbeta utifrån det som finns tillgängligt och ta vad man har, framstår här som en central princip som jag tar med mig in i mitt eget arbete.

3.

MIN RESA LÄNGS HEDEMORA PILGRIMSLED

SKALA 1: 10 000 000

Hedemora pilgrimsled är en 13 mil lång led som passerar förbi sex kyrkor och ett kapell i Hedemora, Husby och Garpenbergs församling. Svenska kyrkan annordnar regelbundet vandringar längs leden. De beskriver pilgrimsvandringar som ett sätt att bryta upp från vardagens mönster, det vana och trygga, här får själen och kroppen aktiveras. Den yttre vandringen i naturen fungerar som ett verktyg för den inre vandringen. Det är ett sätt att komma närmre sig själv, andra och gud (Svenska kyrkan Hedemora, 2025).

Under mitt besök längs leden valde jag att stanna inom en relativt begränsad yta för att ge mig själv tid att lära känna platsen på djupet. Jag ville passera samma träd och samma svampar flera gånger, låta platsen bli bekant istället för ständigt ny. Jag ville sitta vid samma sjö varje kväll och följa hur himlen långsamt förändrades i färg, ljus och stämning.

Oles (2014) menar att *To sense a landscape you must stay longer than you think is necessary* (s. 37). Istället för att röra mig längs hela leden valde jag att koncentrera min vistelse till sträckan mellan Garpenberg och Rutbosjön och jag tältade däremellan, vid Lissjön. Genom att återvända till samma platser

om och om igen fick jag möjlighet att uppleva landskapet som något förändrigt och levande, snarare än som en följd av separata vyer.

Jag har delat upp min vistelse i tre faser:

Den första fasen - vandra långsamt och observera min omgivning

Den andra fasen – interagera med min omgivning

Den tredje fasen – återbesöket

De två första faserna skedde i oktober, under vecka 41–42, och den tredje fasen under en dag i december. Under hela vistelsen hade jag sällskap av hunden Eddie.

I den här delen av arbetet växlar jag mellan dagboksanteckningar från vistelsen längs leden, efterhandsreflektioner och teoretiskt förankrade resonemang. I vissa partier ligger dessa nära varandra, eftersom arbetet bygger på en dialog mellan upplevelse och analys. Dagboksutdragen markeras med egna rubriker, medan övrig text utgör teori, reflektion och analys i efterhand.

DEN FÖRSTA FASEN

VANDRA LÅNGSAMT OCH OBSERVERA MIN OMGIVNING

Under den första veckan av mitt besök längs Hedemora pilgrimsled såg jag mig själv som en besökare i naturen. Under den här fasen var jag mer passiv och inkännande mot min omgivning. Jag vandrade långsamt fram längs stigarna, strövade runt fritt i skogen när det kändes rätt, stannade upp när något pockade på min uppmärksamhet, skissade av det som ville hamna på pappret, satt stilla på olika stubbar, stängde mina ögon och tog in naturens alla ljud och dofter.

"Walking is itself a process of thinking and knowing."

Ingold, 2010 s.121

Enligt Ingold (2010) är tänkande inte bara något som sker i huvudet, utan det sker i kontakten mellan kroppen, marken och luften. Det sker i andningen, i rytmen av mina fotsteg på marken .

Meningen med den första fasen på min resa var just detta, att komma närmare min omgivning, både kroppsligt och mentalt, att försöka förstå naturen runt mig. Precis som Ingold (2010) skriver, så är kunskapen något sinnligt, den skapas inte från att analysera världen på distans utan genom att röra sig i världen tillsammans med mark, luft och väder. Att gå är ett sätt att tänka, och landskapet förstås genom kroppslig närvaro, temporära spår och föränderliga förhållanden.

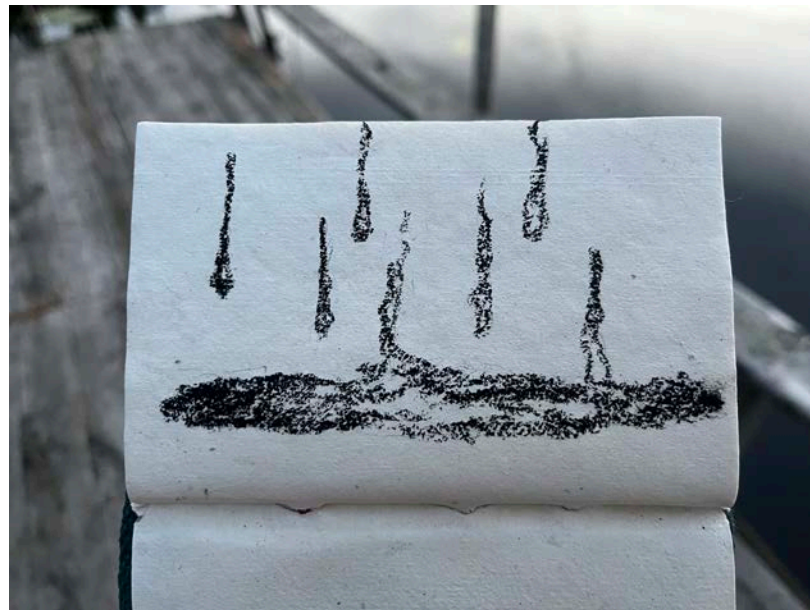
Jag ville komma till leden utan några tydliga förväntningar, för att så öppet som möjligt kunna ta in min omgivning. Oles (2014) jämför detta förhållningssätt med språket. Det hjälper oss att ordna och förstå världen, men samtidigt riskerar att begränsa vårt seende. När vi benämner något som "hus", "träd" eller "sten" finns en risk att vi nöjer oss med själva ordet och därmed slutar uppmärksamma det vi faktiskt upplever.

För att komma närmare en plats behöver vi därför, enligt Oles (2014), försöka betrakta den som om den vore ny för oss. Det innebär att rikta uppmärksamheten mot färg, form, lukt, ljud och kroppslig känsla, snarare än att snabbt placera in det vi ser i fasta begrepp och kategorier. Ett sådant sätt att se lyfter fram det unika i varje situation och varje objekt. Genom att göra världen främmande igen kan en djupare förståelse för platsens karaktär och närvaro uppstå.

Tältplatsen och Eddie.

*“To sense a landscape you must put yourself there.
You must look, listen, smell, touch and taste. This is
only possible by rooting your senses and your intellect
in substance.”*

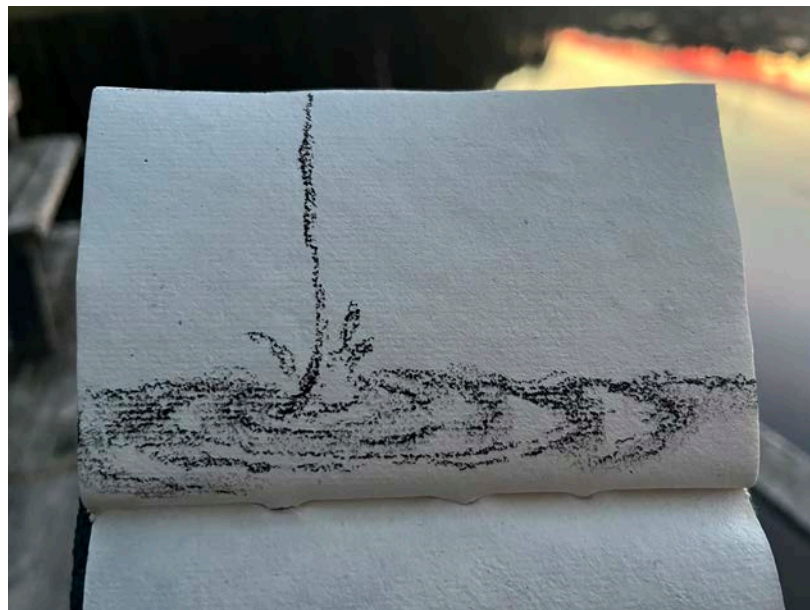
utdrag ur DAGBOKEN del 1, det första dygnet

Jag sitter på bryggan nere vid sjön och betraktar männen som fiskar på andra sidan. Igår tog jag tåget från Malmö till Hedemora. Jag behövde byta tåg i både Linköping och Sala för att ta mig dit. Väl framme i Hedemora bytte jag till buss 263 mot Garpenberg som var min slutdestination. Härifrån började jag vandra mot Lissjön som jag hade valt ut som lämplig plats att slå upp mitt tält. Det känns alltid bra att slå läger nära vatten.

Det var tungt att vandra med all min packning hela vägen hit och tog längre tid än jag hade väntat mig. Väl framme vid sjön värkte mina axlar från den tunga ryggsäcken. Min kropp nästan flög fram av lättnad när jag tog den av mig. Jag gick direkt ner till sjön för att känna på vattnet, det var svårt att komma åt från strandkanten så jag gick ut på den smala bryggan. Den består bara av två smala plankor som leder ut till en liten avsats, ändå insisterade Eddie på att springa om mig mitt på bryggan så att han nästan ramlade i vattnet.

Jag strövade runt ett tag bland blåbärsriset för att hitta en plats att slå upp mitt tält. Jag ville ligga undagömd från stigen men inte allt för långt bort från den. Det finns ingen uppenbar plats här att slå läger på. Det är snårigt inne bland träden och för öppet nere vid bryggan. Till slut bestämmer jag mig för att slå upp tältet inne i skogen. Jag hittar en relativt platt, lagom stor yta som inte är alltför synlig från stigen. Här inne känner jag mig trygg. Jag gick och la mig tidigt igår, det blir mörkt redan framåt fem på kvällen den här tiden på året.

Regnet började ungefär samtidigt som jag kröp in i tältet och fortsatte hela natten. Först som ett lätt regn, som övergick i ösregn till att lätta upp till några få tunga droppar som föll mot tältduken. Alla ljud blir så tydliga när man sover i tält. Ljudet av regnet ekade högt innanför den tunna tältduken och suddade ut alla andra ljud. Jag kände mig skyddad inne i tältet men ändå som en del av allt det som händer där utanför. Det är så nära, bara en tunn tältduk ifrån mig.

Rösterna från männen på andra sidan sjön ekar över vattnet och jag känner mig som en åskådare där jag sitter och kollar på dem. På avstånd men ändå närvarande.

Skisser i kol som visar på upplevelsen av hur regnet varierade under natten.

ATT FÖLJA EN STIG

Under min vistelse längs leden följde jag många stigar. Det som jag i stunden såg som en vandring, har jag i efterhand förstått blev en viktig del av min platsförståelse.

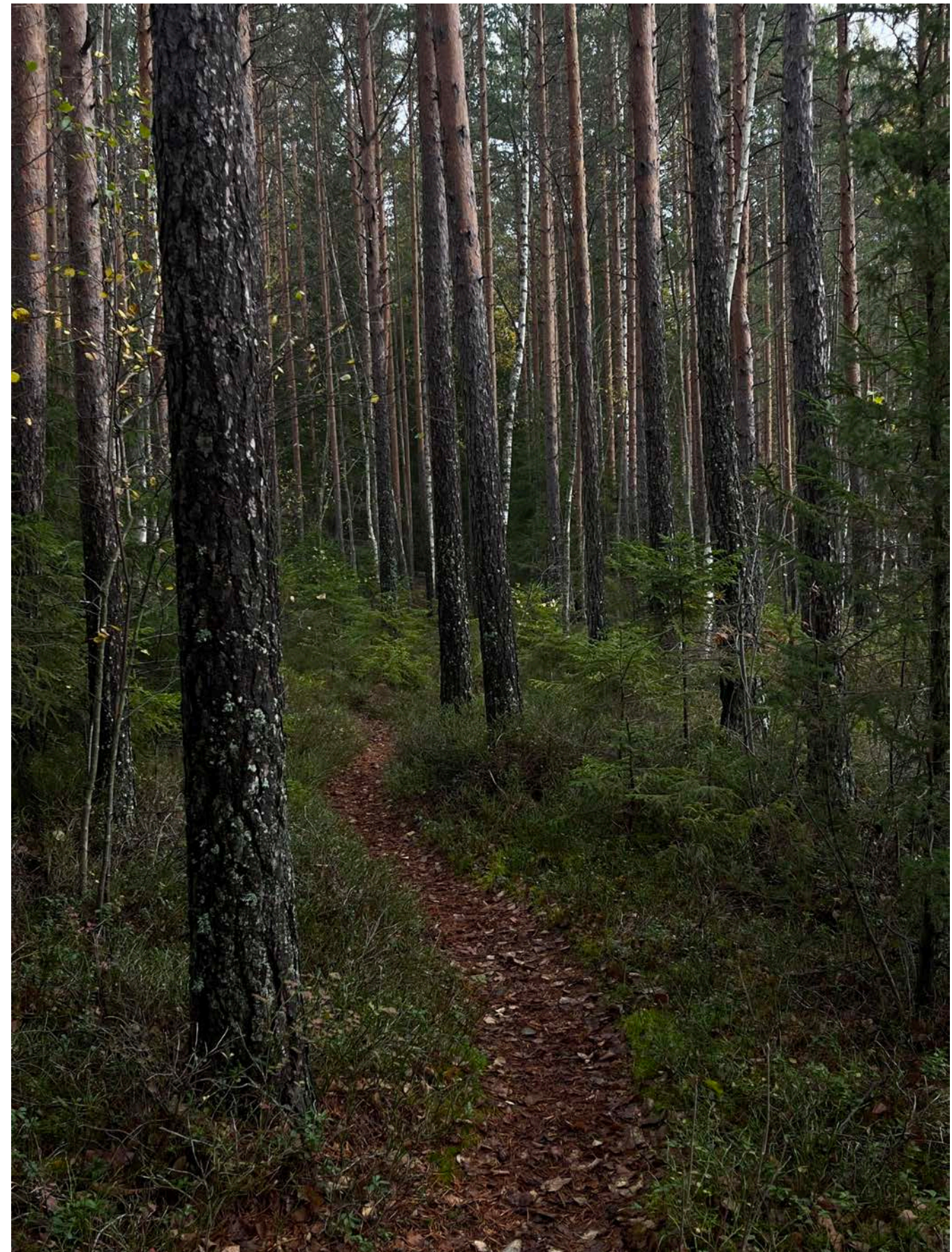
Det är fuktigt i luften där jag går. Det luktar av blöt mossor och jord. Jag lunkar mig fram på stigen som slingrar sig fram mellan träden. Här växer främst gran, björk och tall. Markskiktet skiftar mellan ormbunkar, mossor, död ved och blåbärsris. Naturen runt mig känns levande trots hösten och björkarna som har börjat tappa sina blad.

Eddie vandrar med mig. Han springer av stigen, in bland blåbärsriset som växer på ömse sidor av stigen. Plötsligt skuttar han upp på stigen igen, mitt framför mina fötter så att jag måste stanna tvärt för att inte råka trampa på honom. Han stannar upp och sniffar på något vid sidan av stigen. Jag fortsätter att gå. Jag vet att han alltid kommer ikapp när han tycker att jag är för långt borta. Det är så skönt att vandra med honom här i skogen, han har liksom en instinkt och en vilja att inte vilja springa bort som han inte har när vi är hemma i stan i Malmö. Stigen övergår till spång, nedtrampad och trasig. Jag vet inte om jag vill gå på den eller vid sidan av. Jag är inte ensam om den här känslan, vid sidan av spången har nämligen en ny upptrampad stig börjat bildas. Den är inte så tydlig, utan måste ha börjat uppstå när spången började falla tänker jag. Helt plötsligt måste jag ta ett beslut. Jag väljer att gå över spången men jag måste släpa fötterna längs det hala träet för att inte halka.

“Att vandra längs en stig är att acceptera de vägval som gjorts av dem som gått före en och att följa i deras fotspår.”

Thurfjell, 2020

Det finns något väldigt befriande i att följa en stig. Precis som Thurfjell beskriver är vägen redan bestämd åt mig. Det finns inga beslut för mig att ta, som annars är en väldigt obeslutsam människa. Det blir därför som en form av meditation för mig att vandra längs en stig. Jag kan ta in mer av

En av alla stigar jag följde under min vistelse.

Eddie vandrar längs stigen.

min omgivning eftersom jag inte behöver tänka på vart jag ska gå. När jag strövar omkring fritt i skogen kräver det ett annat fokus av mig. Jag behöver helt plötsligt fokusera på vart jag sätter ner mina fötter. Nu finns det beslut jag måste fatta. Vilken del av skogen tilltalar mig mest? Ska jag gå åt det håll solen lyser eller vill jag gå in i en tätare, mörkare del av skogen? Är det lättare att ta mig fram om jag går lite mer åt det här hållet?

Tuan skriver att: *In our experience as mobile animals, front and back are primary, right and left are secondary. To move effectively we first rise and then go forward* (Tuan, 1977, s.18). En stig är inte en linje, den är en riktning, ett löfte, en rörelse framåt. Den bär spår av tidigare kroppar och handlingar och antyder samtidigt en fortsättning bortom det synliga. När jag vandrar längs stigen orienteras min kropp automatiskt; blicken riktas framåt, stegen anpassas och tempot förändras.

Samtidigt bär stigen på historier. Att människor och djur har rört sig just här är inte slumpmässigt utan knutet till landskapets möjligheter och till kunskap som har byggts upp över generationer. Alice Legat (2016) är en verksam antropolog som skildrar Tâichô-folkets vistelse vid sjön Æewanitiitì. Här väljs en sandbank ut som lägerplats eftersom renarna ofta korsar sjön där. Platsen är också känd för sina särskilda stenar, lämpade för att mjuka upp hudar. Denna kunskap är inte synlig i landskapet i sig, utan förmedlas genom berättelser som gör det möjligt att orientera sig och använda platsen på rätt sätt.

Legat (2016) beskriver hur vandring i andras fotspår ger en förståelse för en värld som både förändras och är kontinuerlig. Stigarna uppstår genom upprepade rörelser och erfarenheter som byggs upp över tid. Människor och djur rör sig på samma platser eftersom landskapet erbjuder resurser, trygghet och möjligheter till handling. Genom att följa dessa rörelser och de berättelser som förmedlats från generation till generation, blir stigen både fysisk och social.

Att följa en stig innebär därmed inte att återupprepa det förflutna oförändrat, utan att möta landskapet genom ett samspel mellan minne, kropp och nuvarande förhållanden. Stigen blir en plats där erfarenheter, berättelser och förändring samexisterar, och där förståelsen av världen fördjupas genom rörelse.

EN PROMENAD I SEKVENSER (8e oktober)

Vi promenerar oftast för att ta oss från en plats till en annan men enligt Thich Nhat Hanh (2014) är stunden däremellan det viktiga. Han skriver att: *With every step, we can feel the miracle of walking on solid ground. We can arrive in the present moment with every step* (2014, s.7). Nhat Hanh förklarar att vi tenderar att gå som 'sleepwalkers' utan någon glädje i det vi gör. Vi är i sådan brådska att hitta lyckan på en plats efter en annan, att vi ofta glömmer att känna den här och nu men varje gång vi tar vår uppmärksamhet tillbaka till andetaget och steget är det, enligt Nhat Hanh som att vakna upp. Han menar att steget tar oss tillbaka till *the here and the now*. En medveten promenad kan få oss att känna jorden, och att se allt det vackra runt oss. När vi först lärde oss att gå, gjorde vi det av glädje och det är möjligt för oss att hitta tillbaka till den här glädjen, men enligt Nhat Hanh kräver det övning. Vi behöver öva på att gå och samtidigt bara vara precis där vi är, samtidigt som vi rör oss framåt. Utan att i huvudet planera, organisera och bekymra oss. Han förklarar att: *In each step there is the possibility of mindfulness, concentration, and insight* (2014, s.16).

Samtidigt förklarar Tuan (1977) att människans rumsliga förståelse är nära knuten till rörelse. Genom att sträcka oss, gå och orientera oss i landskapet erfar vi riktningar och avstånd. Plats blir på så sätt inte bara en geografisk punkt utan en erfarenhet som laddas med värden och känslor.

Den här dagen promenerade jag från Garpenberg till Rutbosjön. Jag stannade upp på platser som berörde mig på olika sätt. Utan tydliga direktiv följde jag min intuition. Sträckan bestämde jag innan jag gick ut men tempot på min promenad, hur länge jag stannade upp på varje plats och vad som fick mig att stanna upp lät jag komma i stunden. När något fångade min uppmärksamhet extra mycket tog jag ett foto av det.

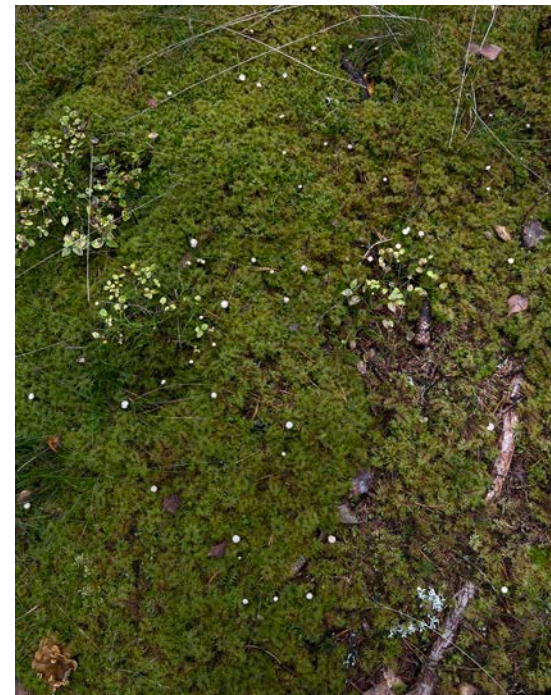
På de kommande sidorna återges min promenad.

"The first thing to do is to lift your foot. Breathe in. Put your foot down in front of you, first your heel and then your toes. Breathe out. Feel your feet solid on the Earth. You have already arrived."

Nhat Hanh, 2014 s.6

11:09 landskapet öppnar sig till ett kalhygge i vackra färger

11:20 svamparna bland mossan lyser upp likt en stjärnhimmel på marken

11:46 swosh swosh låter det under mina fötter som jag släpar mot den hala spången för att inte halka

11:47 en gul svamp har hittat sitt hem på den åldrande spången

11.53 träd Kronorna svajar ovanför mitt huvud, de vaggar mig lugn där jag står

12:20 jag känner mig inspirerad och lycklig av skogens alla former och färger

12:27 en fiskare vid sjön nära mitt tält

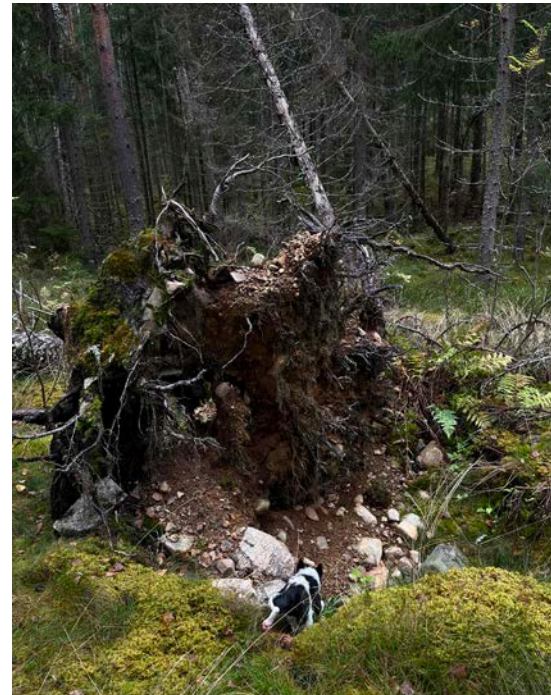
12:29 dagens fångst

13:04 den mintfärgade lavan sticker upp likt en liten skog på den rostfärgade stubben

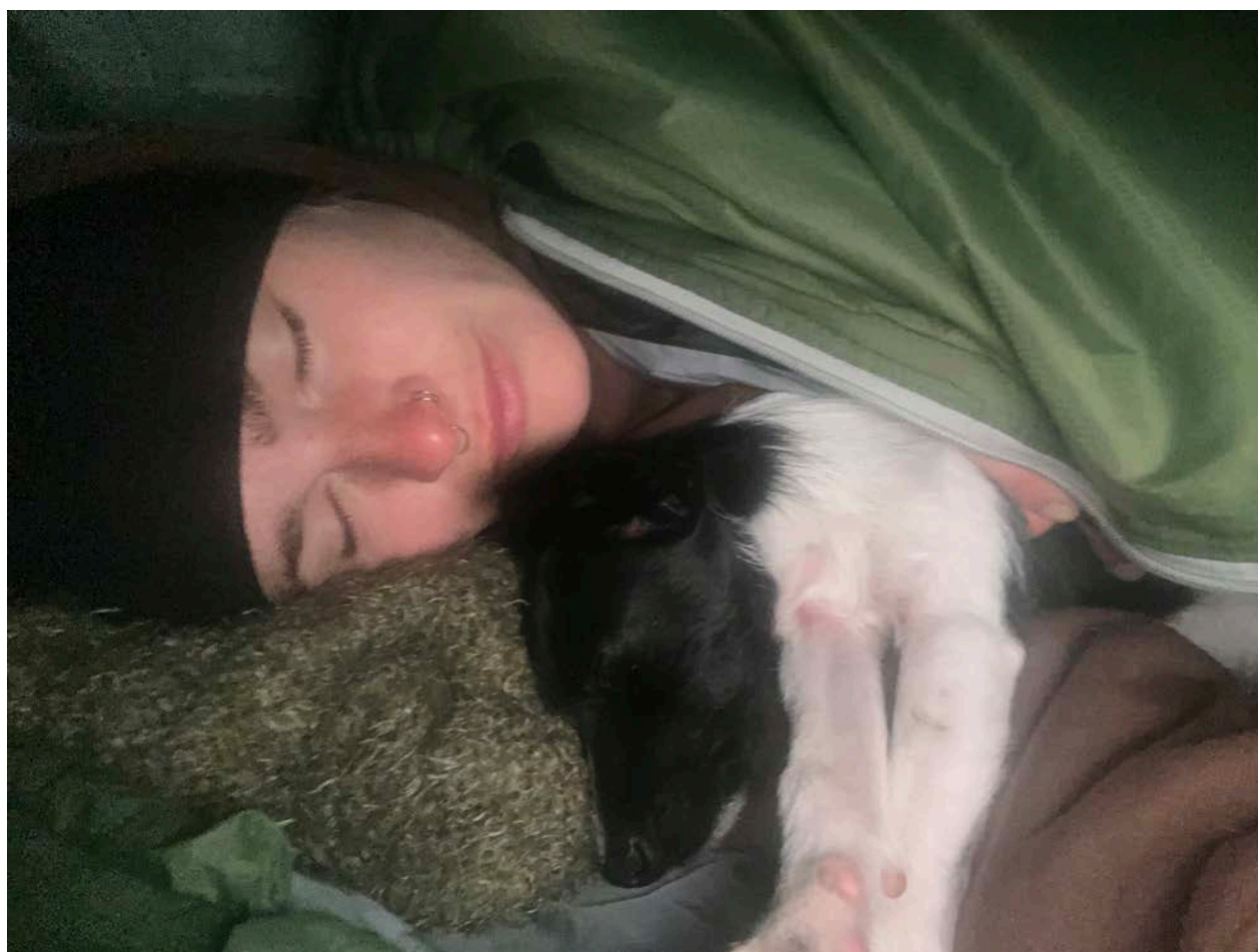
13:12 en rak grusväg som bryter av den vilda naturen och skapar en siktlinje genom skogen. Bäckens porlar under vägen där jag går.

13:43 en rotvälta som lockar till sig en nyfiken hund och visar på vädrets kraft

14.24 anländer vid sjön, skogen på andra sidan vattnet liknar en klassisk naturmålning i höstiga toner

En kall natt i tältet.

utdrag ur DAGBOKEN del 2, kalla nätter

I natt kom kylan. Det kändes redan på kvällen när jag skulle bädda ner mig. Jag klädde på mig så mycket jag kunde. Underställ, långbyxor, tjocktröja, mössa, skidvantar, och två par strumpor. Halsduken la jag som en filt på mig, innanför sovsäcken. Till och med Eddie fick ha på sig sin röda stickade tröja. Det är tur att jag har med mig honom. Han värmer mig om nätterna och håller mig sällskap om dagarna. Just i natt låg jag dock och funderade över varför jag inte valde att skaffa en större hund, en som värmer upp hela sovsäcken och inte bara den begränsade yta vid mitt bröst där hans lilla kropp ligger. Han skulle inte heller kunna skydda mig om något oinbjudet kom nära tältet. Han har snarare en tendens att skrämma upp mig när han utan förvarning stirrar ut i mörkret och morrar mot något jag inte kan se. Det är annars väldigt fint med Eddie, han är så uppmärksam, lägger märke till saker som mina mänskliga sinnen inte registrerar. Minsta ljud fångar hans uppmärksamhet och hans känsliga nos plockar upp dofter långt innan jag ens anar att någon eller något rör sig i närheten.

Jag kommer så nära naturen när jag sover i tält. Det är bara ett tunt tyg mellan mig och skogen där utanför. Jag blir medveten om vädret och livet där utanför. På natten blir jag så mycket mer sårbar för min omgivning. Det är som en annan värld, så mycket liv på natten som man annars är så omedveten om, det blir tydligare när man sover i tält.

SKISSER

I artikeln *Situating skill: contemporary observational drawing as a spatial method in geographical research* använder Brice (2018) "observationsritandet" som en metod för att utmana idén om att skissande endast sker på pappret. Hon menar att teckning handlar om relationen mellan tecknaren och omgivningen. Hon förklarar att: *Drawing is more than a flat surface event*. Teckning handlar inte bara om att avbilda något, utan om att vara i samspel med platsen och situationen. Istället för att tänka att det endast sker på pappret, menar Brice att teckningen påverkas av mig som skapar den, av var jag befinner mig, avståndet till motivet, perspektivet, hur långsamt eller snabbt jag ritar, samt rörelser, hållning och andning under processen. Teckning är alltså inte en ensidig handling. Det är ett ömsesidigt möte mellan mig och det som tecknas: det jag observerar påverkar hur jag ritar, och samtidigt påverkar mina rörelser, fokus och sätt att vara i rummet vad som framträder på pappret. På så sätt blir teckningen ett resultat av dialogen mellan kropp, plats och motiv, snarare än enbart en avbildning.

Brice (2010) beskriver vidare teckning som ett sätt att *stämma in sig* eller utveckla inkännande uppmärksamhet. Teckning är inte främst en metod för representation, utan ett sätt att bli mottaglig och uppmärksam inför det som sker i omgivningen. Genom skissandet öppnar man sig för oväntade relationer och fler-än-mänskliga aktörer, såsom landskap, väder, material och rörelse, och teckningen blir, enligt Brice ett redskap för att uppleva och förstå platsen i dess komplexitet.

På liknande sätt lyfter Balmori (2014) fram skissandet som ett redskap för landskapsarkitekten att skapa kontakt med naturens ständiga förändring. Hon beskriver teckning som en länk mellan naturens processer och människans sätt att se, förstå och gestalta sin omgivning: det är ett sätt att dröja sig kvar i naturens pågående förändring, snarare än att försöka fixera eller kontrollera den. Genom skissandet möjliggörs ett möte mellan det iakttagna och det föreställda, där handen, blicken och kroppen tillsammans tränar uppmärksamhet inför naturens skiftningar, rytmer och avvikelser. Balmori förklarar att denna form av kroppsligt förankrad kunskap riskerar att gå förlorad i en samtid präglad av snabba digitala arbetsflöden och färdiga visualiseringar. Samtidigt fungerar skissandet som ett sätt att sakta ner, stämma av sig mot landskapets tempo och låta osäkerhet och ofullständighet bli

en del av den kreativa processen. På så sätt öppnar skissen för personliga och platsbundna erfarenheter som kan tas med in i gestaltningen och bidra till miljöer som följer naturens förändringar. Skissen blir därmed ett sätt att lyssna snarare än att fastslå.

"Drawing might offer different possibilities when understood not as a system of replicable (and transferable) methods of representation, but as a particular mode of attunement, a way of opening up new spaces of encounter within a more-than-human world."

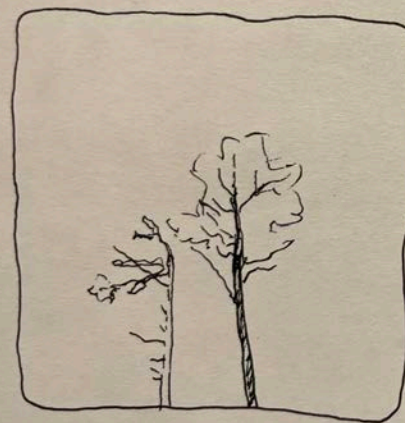
Brice, 2018. s.3

Både Brice och Balmori ser skissen som något mer än ett sätt att avbilda. Gemensamt för dem båda är synen på den som en process där man blir mer uppmärksam och mottaglig, och där förståelse växer fram genom närvaro och tid snarare än genom färdiga bilder.

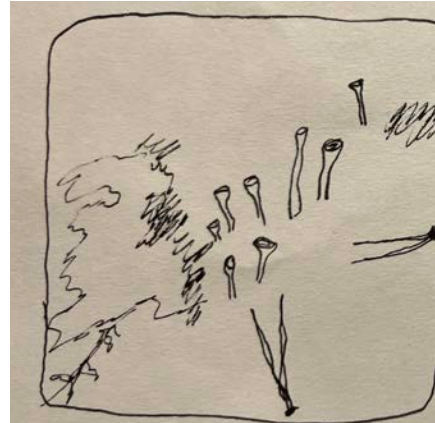
På de kommande sidorna har jag använt skissen som en metod för att själv förstå min omgivning bättre. Jag har provat olika sätt att skissa, där teknikerna kompletterar varandra och får mig att fokusera på olika aspekter av platsen.

SNABBA SKISSER

Jag vandrade sakta omkring och stannade upp på platser som tilltalade mig eller fångade min uppmärksamhet. Jag skissade sedan av platsen under några minuter, jag tog ingen exakt tid men försökte bara fånga de tydligaste dragen av motiven. Jag använde en fine liner, tjocklek 0.2

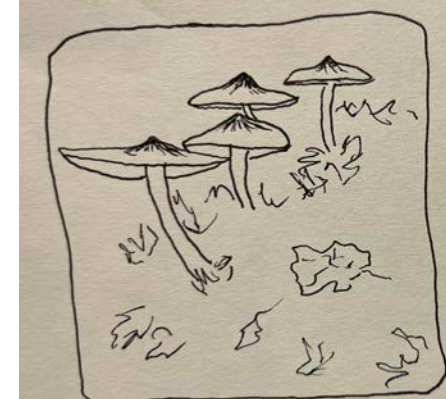
En levande & ett dött träd mot blå himmel.
Påminner mig om hur livets alla cykler är så tätt sammankopplade i naturen.

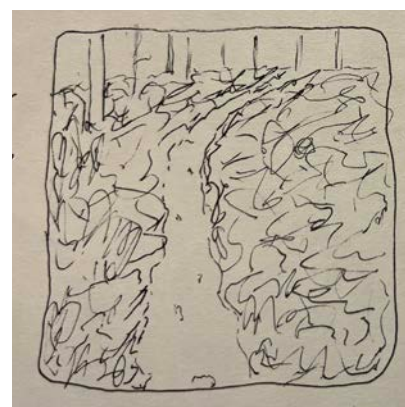
Små små mintgröna, trattformade växter bland mossan, likt en bit från rymden mitt i skogen.

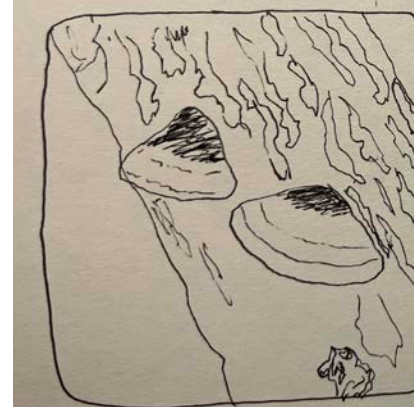
En vindsnurra & ett kalhygge.

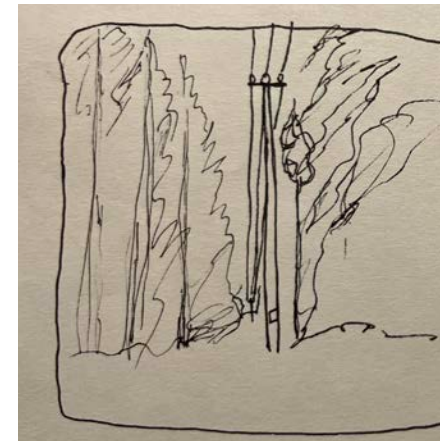
Fyra små svampar som överlappar varandra & bildar ett tak av cirklar.

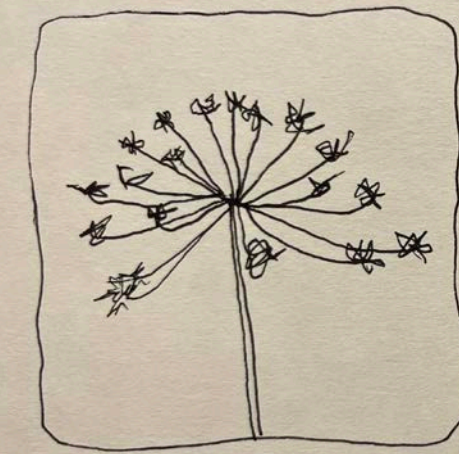
Stigen lyser upp bland blåbärriset & lockar mig in bland träden.

TVå vackra tickor på en fallen stam. Barkens mönster med tydliga fåror.

En ledning som skär ett brutalt men perfekt smitt genom skogen.

En visser blomma har torkat & stelnat likt en staty längst vägkanten.

SCHEMATISKA SKISSER

Här valde jag att måla av platser som gav mig en viss känsla, jag använde oljekritor för att försöka förmedla den känslan. Istället för att fokusera på detaljer ville jag fånga platsens atmosfär. Målningarna är därför inte en direkt avbildning av platsen utan en schematisk bild av den

Kontrasten i de hårda stenarna, täckta av den mjuka mossan. Här vill jag lägga mig, sjunka ner mellan de små kullarna och titta upp mot de majestätiska granarna ovanför.

Bäcken delar av den lummiga marken, den stora ormbunken som väller över bäcken skapar som en brygga över den. De raka träden i bakgrunden kontrasterar mot de organiska formerna framför. De liknar pelare och skapar en kuliss bakom platsen. Allt tillsammans bjuder in till lek

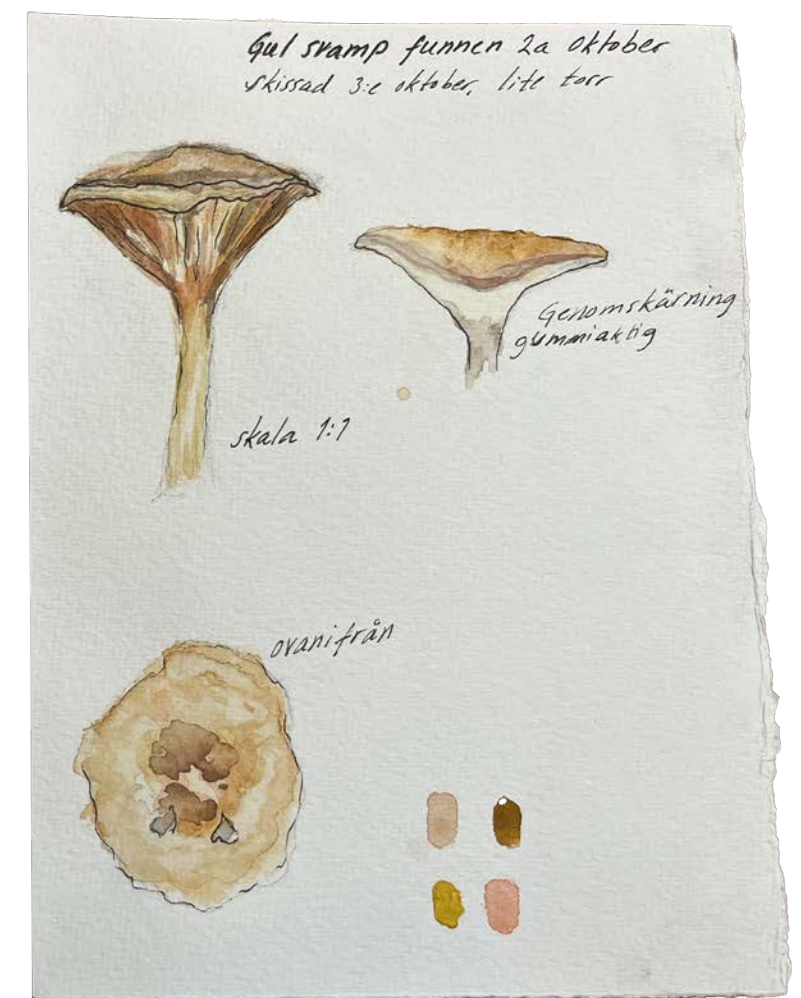
Solen som lyser in mellan de ljusa björkstammarna och ger dem en guldaktig färg. Det fina ljusspelet som bildas mellan träden leker med mina ögon när jag promenerar fram och tillbaka.

Ett lugn sprider sig inom mig. Träden på andra sidan sjön blir till en enhet i skiftande färger. Himlen och vattnet i samma gråa ton blir till en annan.

DETALJERADE SKISSER

Jag skissade först tunt med blyerts, använde sedan akvarellfärg och sedan fine liner för att markera formerna. Jag hade ingen tidsbegrän-
sning utan spenderade den tid jag tyckte skisserna krävde av mig.

AKTIV MEDITATION

Meditation kan beskrivas som ett sätt att medvetet rikta uppmärksamheten mot nuet utan att värdera det som pågår (Kabat-Zinn, 1990; Ainsworth et al., 2014). I stället för att försöka förändra tankar eller känslor handlar meditation om att uppmärksamma dem när de uppstår. Ainsworth et al. (2014) lyfter fram mindfulnessmeditation som en form av meditation som kan bidra till ökat välbefinnande och förbättrad kognitiv förmåga, där fokus ligger på närvaro och ett accepterande förhållningssätt snarare än på en specifik metod.

Thich Nhat Hanh (2014) liknar den sittande meditationen vid en promenad. Han menar att båda kan ge oss frid och glädje, men att detta kräver övning. Han skriver att "Mindfulness and concentration can bring a higher quality to our breath, to our sitting, and to our steps" (s. 11).

Enligt det västerländska perspektivet har vi fem sinne, varav smak, lukt och känsel ofta betecknas som de lägre sinnena, då de kräver direktkontakt med omgivningen och därför kallas kontaktsinnen. Av de fem sinnena är det synen som genom historien har ansetts stå närmast tanken och kunskapsförmågorna. Detta kan förklaras med synsinnets relativt stora kapacitet att inhämta information om världen. Även om känseln endast kan omfatta begränsade ytor åt gången besitter den en omedelbarhet och pålitlighet som är svårslagen.

Jag sätter mig ner och sluter mina ögon. Jag tar in min omgivning och försöker utesluta de tankar som kommer inifrån mig för att göra plats åt de intryck som kommer utifrån. Genom att sluta ögonen låter jag de andra sinnena ta större plats. Jag upplever omgivningen genom att lyssna, känna och dofta.

Thich Nhat Hanh är en erfaren munk som kan sitta i mindfulness under flera timmar. Jag, som är mindre erfaren, stannade bara i några minuter åt gången.

8e oktober.
En mossig stubbe i skogen längs vägen
Stilla och soligt

Jag bli väldigt medveten om solens intensitet, hur den skiftar mot mina stängda ögonlock. Från ganska svag till intensiv, stark sol, till att återigen bli svagare. Jag blir uppmärksam på stubben jag sitter på, hur den känns under mig och jag föreställer mig hur dess form ser ut. Eddie hoppar upp och sätter sig i min famn. Han är så uppmärksam på allt runtomkring. Jag fascineras över hans förmåga att höra och reagera på alla små ljud. Han nosar i luften, känner av alla små dofter runt oss. Det är inspirerande. Vinden blåser i trädkronorna. Det lugnar mig, de små lätta bladen, när de rör vid varandra.

9e oktober.
Vid Rutbosjön
Blåsig och molnigt.

Det är svårt att ignorera ljudet av vinden som susar mellan trädkronorna över mig. Vatten som slår mot strandkanten. Klunkar. En kvist från en gran rör vid mitt bakhuvud där jag sitter. Det är kallt. Jag känner hur vinden tränger igenom den tunna bommulströjan jag har på mig. Fågelkvitter hörs i fjärran. Det är intressant hur vissa ljud tar över. När man väl börjar höra dem så kan man inte sluta. När man till exempel börjar fokusera på vattnet så låter det väldigt högt sen när man börjar fokusera på gräset och hur det låter i vinden så tar det över och ljudet av vattnet försvinner.

En svamps förvandling över tid längs leden.

utdrag ur DAGBOKEN del 3, en natur i förändring

Naturen ändras så mycket under den här tiden på året. Det är något vackert med den svenska naturen, att den skiftar i alla säsonger. Den blir på så sätt aldrig tråkig eller ointressant. Särskilt nu under hösten. Även om jag bara spenderade två veckor längs leden så märker jag stor skillnad på min omgivning. Löven faller och klär träden nakna. Frosten lägger sig som ett tunt skimmer över marken under nattens kalla timmar för att sedan smälta bort så fort solen går upp. Gräsen vid bäcken gulnar lite mer för varje dag och skiftar mellan de olika färgerna.

Jag fastnar lätt i detaljer. Jag tycker om att fokusera på det lilla. Det är därför befriande att stanna här i skogen ett tag. Jag behöver inte skynda mig och snabbt gå vidare, utan jag tillåter mig själv att stanna upp och inspireras. Jag ser fårorna i barken som skapar tydliga, organiska linjer. Jag ser så många vackra svampar i olika färger. De växer på stenarna, i mossan på marken, längs trädstammarna. Jag tillåter mig själv att bara sitta och betrakta de små detaljerna i dem. Jag drar fingrarna längs barken, följer fårornas djup och känner det skrovliga materialet mot min hud. Idag har den här svampen tappat formen lite mer än vad den hade gjort igår, ja det var en kall natt så det är inte så konstigt.

Jag känner mig lite mer medveten om min omgivning för varje dag. Jag känner kylan på natten, ser solen gå upp om mornarna och växterna som vant anpassar sig efter alla skiftningar i vädret. Det är subtilt men jag känner mig tacksam över att få stanna här och ta in allt.

REFLEKTION

Jag kom till leden som en främling. Sakta för varje dag lärde jag känna den lite bättre. Naturen här är i sig inte okänd för mig. Den är lik den uppländska skogen jag själv är uppvuxen i men just här hade jag aldrig varit förut.

Metoden jag är mest bekant med sedan tidigare är den aktiva meditationen, även om jag inte har kallat den just så. Jag är van vid att sitta i skogen, tyst med slutna ögon. Förutom att jag kan ta in omgivningen med andra sinnen än synen får det mig att känna ett lugn. Kanske för att vinden, de subtila ljuden och dofterna är så svaga. Alla intryck som synen ger kan ibland vara överväldigande. Det blir så mycket för mig att ta in. Nu riktar jag mitt fokus inåt. Istället för att låta tankarna sväva fritt och okontrollerat fokuserar jag istället på vad omgivningen har att säga mig. Hur solen känns mot mina ögonlock, hur vinden känns mot min hud, hur träden låter i vinden.

Egentligen kan alla mina tillvägagångssätt ses som olika former av meditation. Jag finner det meditativt att vandra långsamt och att skissa av naturen runt mig. Speciellt de detaljerade skisserna. Det var som att jag stängde ute allt förutom det jag hade precis framför mig och pappret jag skissade på. Jag blir närvarande i det jag gör och uppmärksam på de små detaljerna i materialet jag målar av. Det är dock en fin gräns för mig hur länge jag sitter med varje skiss. Om jag sitter för länge så tappar jag fokus, jag börjar se på allt det andra runt mig, börjar höra vinden i träden och någon avlägsen bil. Jag börjar ta in för mycket av omgivningen och tappar fokuset från detaljerna i materialet som jag har framför mig. Om jag däremot sitter för kort hinner jag inte uppfatta det subtila i materialet, det som så ofta missas om man inte sitter länge nog och verkligen tittar på det.

Av de olika skissmetoderna uppskattade jag mest att skapa de schematiska. Det var befriande att måla med oljekritor. De glider över pappret så skönt och lämnar så mycket färg. Det var även en bra övning för mig att snabbt fånga en känsla utan att det behöver bli så perfekt. När jag ska skissa av något, eller skapa något överhuvudtaget har jag nog annars en tendens att fastna i små detaljer, och tappar lätt helhetskänslan.

Det är inte som att jag glömmer den stora bilden men jag hinner inte med att fokusera på helheten för att de små detaljerna tar upp all min tid och energi.

Det var på sätt och vis en liknande känsla med de snabba skisserna. Här behövde jag reducera allt som inte känns så relevant för att fånga helheten, och prioritera det som sticker ut i mina ögon. En promenad i sekvenser och snabba skisser var egentligen ganska lika metoder. Jag promenerade långsamt och stannade upp där jag fann något som fångade min uppmärksamhet. Den stora skillnaden mellan dessa två var mitt fokus när jag väl hade stannat. När jag skissade började jag fokusera på det som stack ut, jag reducerade mycket från vyn jag skissade och ignorerade allt runt om. När jag kände mig klar med skissen gick jag vidare. Under promenaden när jag fotade tog jag bilden så fort jag kände för det. Efteråt stod jag och betraktade motivet och reflekterade över det, för att förstå vad det var med vyn som tilltalade mig. Det blev en tid för reflektion för mig.

De olika tillvägagångssätten har olika tempon. Tillsammans öppnar de platsen och gör den bekant. Detaljerna visar på komplexiteten i landskapet, samtidigt som de snabba metoderna fångar huvuddragen. Dessa olika tempon blir betydelsefulla för min förståelse för platsen

Kvällarna på bryggan påminde mig om det avskalade livet ute i skogen. För att spara på batteriet på mobilen använde jag den ytterst lite. Jag använde knappt min dator som jag hade med mig och jag hade ingen TV att se på. Vissa av kvällarna fiskade männen på andra sidan sjön. Att sitta och iakttä på dem och försöka höra vad de sa blev för mig som ett substitut till den skärm jag ofta ser på om kvällarna annars. Det kändes nästan som en slow TV kanal. Lugnande men ändå underhållande. Vissa kvällar efter att solen gått ner kunde jag se hur folk promenerade runt sjön. Jag såg inte själva människorna men jag hörde deras röster och såg hur deras ficklampor lös upp i mörkret. De rörde sig oftast från väster och upp mot parkeringen vid bryggorna där männen fiskade innan solen gick ner.

De kalla nätterna i tältet påminner mig om min litenhet och sårbarhet i naturen. Jag är här som besökare och måste anpassa mig efter den. Jag kan inte kontrollera vädret, temperaturen eller ljuset. Jag går och lägger mig när det är mörkt och går upp när det är ljust. Jag måste klä på mig när det är kallt och ta skydd när det regnar.

DEN ANDRA FASEN

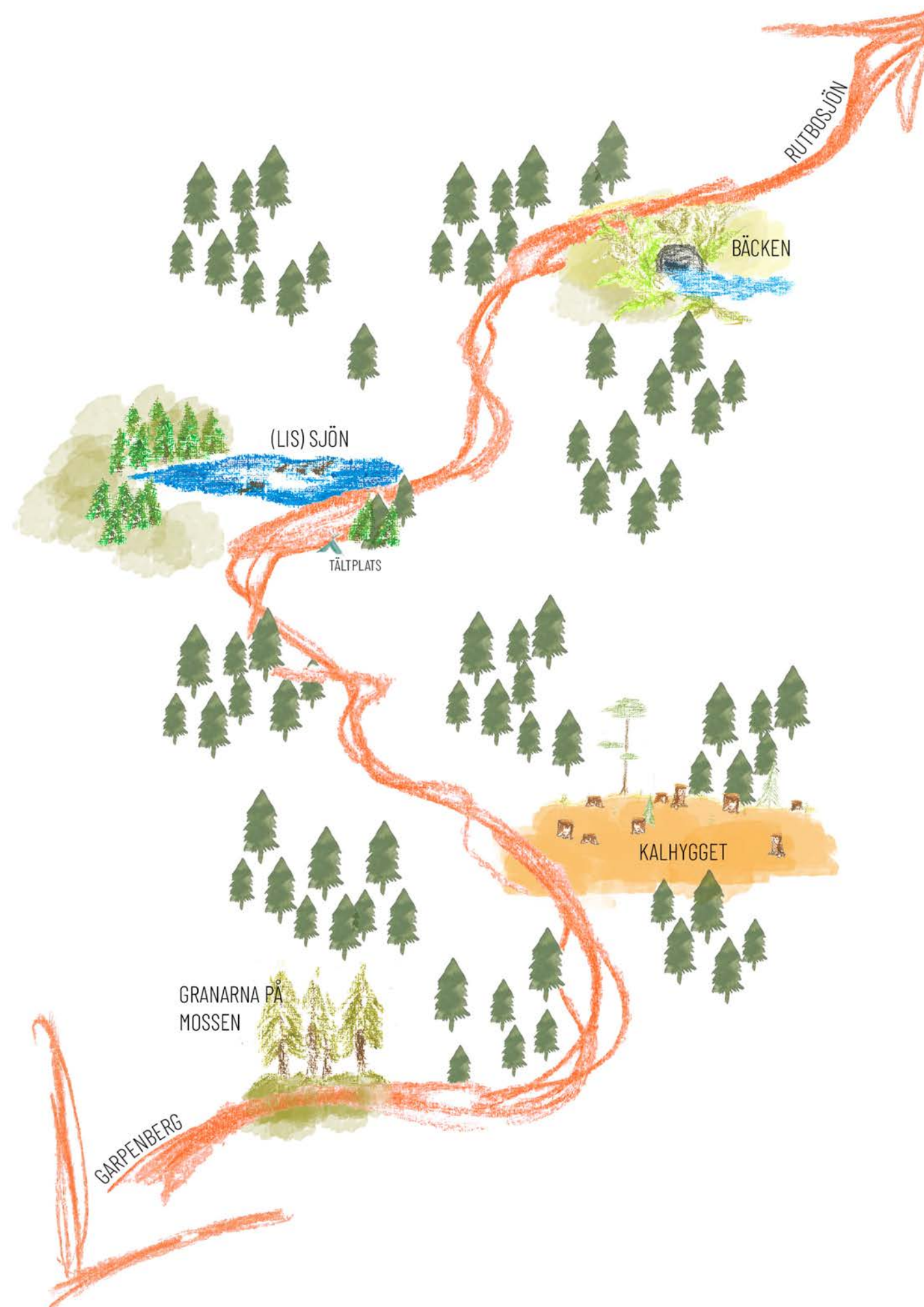
INTERAGERA MED MIN OMGIVNING

Under den andra veckan tog jag med mig mina upplevelser och erfarenheter in i en ny fas av arbetet. Nu ville jag börja interagera mer aktivt med naturen. Under den första veckan, när jag vandrade runt och lyhört tog in min omgivning, lade jag märke till att vissa platser drog till sig min uppmärksamhet mer än andra. Det var platser där jag instinktivt saktade ner eller stannade upp varje gång jag passerade, utan att riktigt kunna förklara varför. Dessa återkommande pauser blev vägledande i mitt fortsatta arbete, och det var utifrån dem som jag valde ut de platser jag under den nya fasen arbetade vidare med:

- Bäcken
- Kalhygget
- Granarna på mossen
- Sjön

Under den kommande veckan spenderade jag större delen av min tid på dessa platser. Jag ville under den här fasen komma närmre naturen, känna på den och skapa av dess material. Samtidigt ville jag undersöka mitt eget sätt att se på landskapet. Efter att ha spenderat mycket tid på denna plats kanske min kropp uppfattar sådant som inte alltid är synligt för den som bara passerar. Genom att lyfta fram de platser och dess detaljer som jag själv drogs till ville jag pröva om mitt arbete kan påverka hur andra upplever leden. Kanske är det möjligt att få fler att sakta ner, stanna upp och uppmärksamma samma platser som jag själv gjorde.

Oles (2014) menar att landskapet inte är ett objekt och inte något som endast sker i huvudet, utan snarare något som människor gör över tid för att forma, använda och upprätthålla sin omgivning. Han skriver att: *It is less about space or vision than about practice and performance.* (s.22) Landskapet är alltså enligt Oles inte något som existerar likt en bild utan något som blir till. Det formas och växer fram över tid genom människors handlingar. Genom gången, arbetet, fågelskådningen och genom alla de små vardagliga praktikerna. Att se landskap som *practice and performance* innebär därför att förstå det som levtt, kroppsligt och föränderligt, snarare än som ett färdigt rum.

“Once you make things and work with the land, you start to learn things about it and your relationship with it. Nature for me isn’t just outside the city, its everywhere. It’s such a powerful thing, nature”.

Goldsworthy (Sheridan, 2020)

Bäcken rinner under vägen jag går på. Ljudet pockar på in uppmärksamhet och lockar mig att gå ner och se på vattnets rörelse. Jag ser bäcken från vägen men jag vill liksom se mer. Sitta vid den och se på de små rörelserna i strömmen. Bäcken rinner genom ett betongrör under vägen och forsar ut på andra sidan. Röret ser ut att suga in vattnet, tänker jag där jag sitter. Som att röret är det som skapar rörelsen i vattnet och slukar det. Betongen ser så rå ut här i skogen. Rå och mörk. Som ett djupt hål.

Vid sidan av bäcken växer ett gräs som kontrasterar fint mot de bruna löven på marken. Jag börjar fläta gräset, ett strå i taget. De stannar inte så som jag vill ha dem. De är inte platta nog. Jag testar att sätta min fot över ena änden av några uppradade strån som jag lagt upp fint på vägen, men inser snabbt att jag måste ha båda ändarna fästa för att jag ska kunna fläta in stråna som ska gå tvärs över. Jag letar upp några stenar ur diket en bit bort, sätter dem över båda ändarna av de utsträckta stråna som ligger på marken. Nu blir det lättare att fläta in de nya stråna.

Verket liknar ett brunnslock på glänt som tillåter vattnet att strömma under det. Som en symbol för vattnets flöde och dess rörelse. Jag tänker på allt liv och all rörelse som finns här i skogen. Bäcken låter så högt jämfört med allt det andra här och nästan kväver de andra ljuden. När det är vindstilla är allt annat tyst, men när jag sitter med slutna ögon och bara lyssnar, är lyhörd och öppen för alla intryck som skogen ger mig så hör jag alla andra små ljud. Grenar som knakar lite, kanske är det en fågel jag hör i fjärran?

Verket blir också ett sätt att lätta upp den hårda betongen, människans avtryck. Jag vill inte dölja röret, verket ska snarare få röret att samspela med omgivningen. Röret fungerar som verktyg för att bäcken ska få fortsätta rinna där den förmodligen rann långt innan vägen kom på plats. På så sätt blir verket en påminnelse om människans och naturens samexistens.

KALHYGGET

Jag gick förbi det här kalhygget många gånger under min vistelse på leden, och varje gång jag passerade stod jag kvar ett ögonblick längre än nödvändigt. Jag vet inte riktigt om det handlar om en fascination inför det öppna, stora landskapet eller om det snarare är en slags sorg som växer i mig över alla de träd som en gång stod här, men som nu har huggits ner. Sverige är ett av de mest skogstäta länderna i Europa, ungefär 70 procent av landets yta täcks av skog (SCB, 2023), och hela 58 procent utgörs av brukad skogsmark. Omkring 97 procent del av denna brukade mark avverkas som kalhyggen inom det så kallade trakthyggesbruket, där stora ytor sköts i omlopp för ekonomisk avkastning. Mer än en femtedel av den brukade skogen är dessutom yngre än tio år, vilket betyder att stora delar av landskapet ständigt befinner sig i tidiga skeden av succession snarare än i äldre, mer komplexa skogsstrukturer (Naturskyddsföreningen, 2023).

Kanske är det just detta som fångar mig så starkt, att kalhygget på något sätt känns som en slags symbol för den svenska skogens tillstånd: öppet, omformbart, men samtidigt skört och omskakad.

"Skogen är en fantastisk plats för oss människor att vara i. Skogens olika värden har i alla tider gjort oss gott. De har skänkt energi, rekreation och skapat upplevelser."

Svea skog (u.å)

Marken där kalhygget ligger ägs av Sveaskog, som är Sveriges största skogsägare och ett statligt ägt bolag. Sveaskog förvaltar cirka 14 procent av den svenska skogsmarken och bedriver sitt skogsbruk på kommersiella grunder med målsättningen att skapa värde genom förvaltning, avverkning och försäljning av timmer, massaved, bioenergi och andra skogsprodukter. Företaget arbetar också med marktransaktioner och utvecklar sina marker som platser för jakt, fiske och andra naturupplevelser, samtidigt som en del skog avsätts för naturvård och rekreation. Även om Sveaskog ofta profilerar sig som en aktör som arbetar med hållbarhet och biologisk mångfald, är skeendet i landskapet, som detta kalhygge, en påminnelse om hur starkt ekonomiska intressen och modern skogsskötsel formar våra gemensamma naturmiljöer.

Jag ser plastremsan som hänger i en buske vid sidan av stigen. SVEA SKOG står det på den. Jag ser ut över kalhygget som omsluter mig. Svea skog tänker jag. Men vart är skogen?

Enligt Branteström & Gustafsson (2014) betyder skogen olika saker för olika aktörer och är därför en arena av konflikter. För skogsarbetarna innebär den arbete, inkomst och ekonomisk trygghet. Kalhygget är slutet på den gamla skogen, men även början på en ny som så småningom ska skördas. För vissa betraktas skogen främst som en råvara. Andra fokuserar på dess ekologiska värden och hotade arter som riskerar att gå förlorade vid en avverkning. För urfolken handlar skogen om marken som brukats och förvaltats i generationer. Mellan dessa perspektiv hamnar många lokalt boende som ofta hamnar i en situation där de behöver förhålla sig till och ta ställning mellan motstridiga intressen (Branteström & Gustafsson, 2014).

Jag bestämmer mig för att använda de torra stråna som växer på marken på kalhygget för att skriva SVEA "SKOG". Som en kommentar till mina funderingar till vad en skog är för just mig. Jag vet att kalhygget per definition är en skog men i mina ögon är skogen här borta.

Jag har med mig min lilla morakniv som jag använder för att försöka skära av en bunt med strån med men kniven är för slö. Jag rycker upp dem med händerna istället. De är torra nog för mig att rycka sönder men fuktiga nog att kunna forma lite.

Jag tar stråna och börjar fläta dem, de är stela och krispiga när jag böjer på dem. När jag har

flätat bunten inser att jag måste använda en tunnare bunt och längre strån om jag ska kunna forma dem till ett S, så jag rycker upp nya strån, delar bunten på två och lägger halvorna om lott. Jag börjar fläta dem på nytt och tycker att det är lättare att böja dem den här gången.

Så här fortsätter jag. Jag testar mig fram med olika tekniker på alla bokstäver. Jag böjer och försöker knyta ihop en ände, vrider på stråna, tar sönder några, börjar om många gånger. Det hade varit lättare att skapa om inte vinden var så stark just idag. Det har varit vindstilla hela veckan fram tills idag. Jag påminns åter igen om hur liten jag är i detta landskap och hur oförutsägbart det är. Jag måste anpassa mig. Jag kommer att tänka på filmen om Goldsworthy och hur han arbetar:

For most of the time I use whatever what's around. Normally I don't know even what I'm going to make that day (Sheridan, 2020).

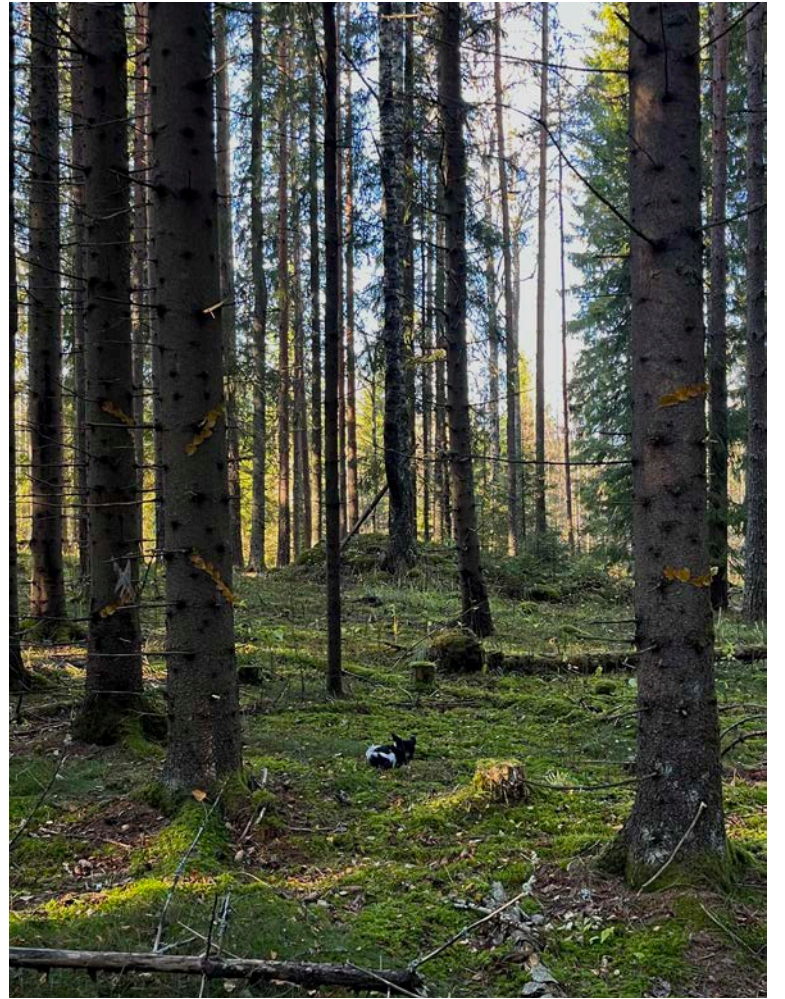
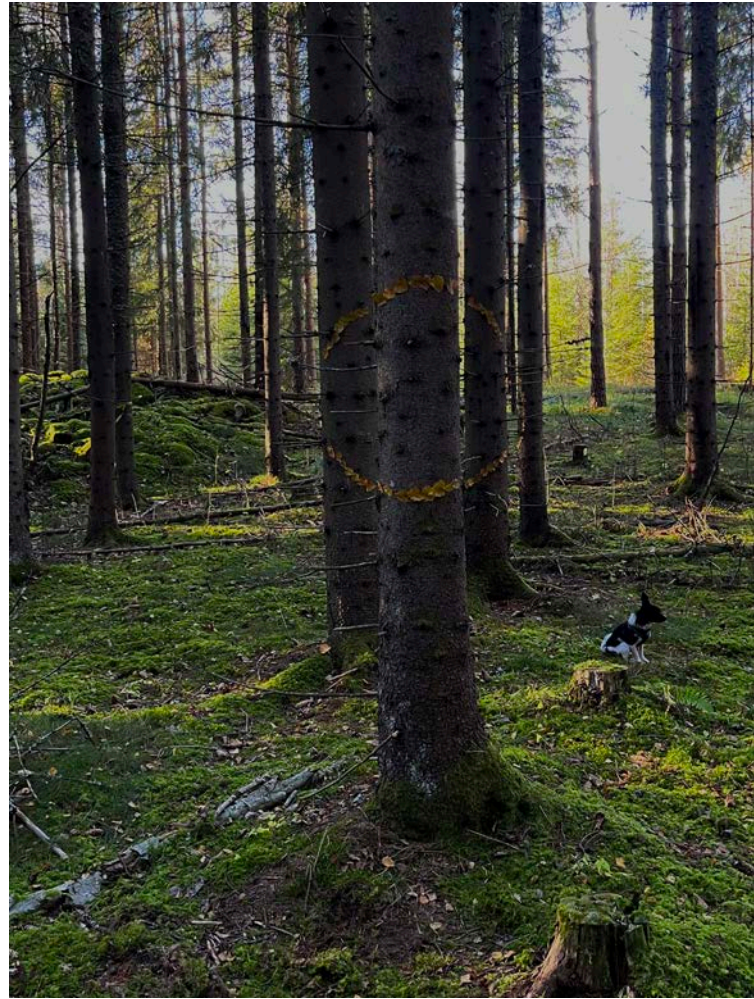
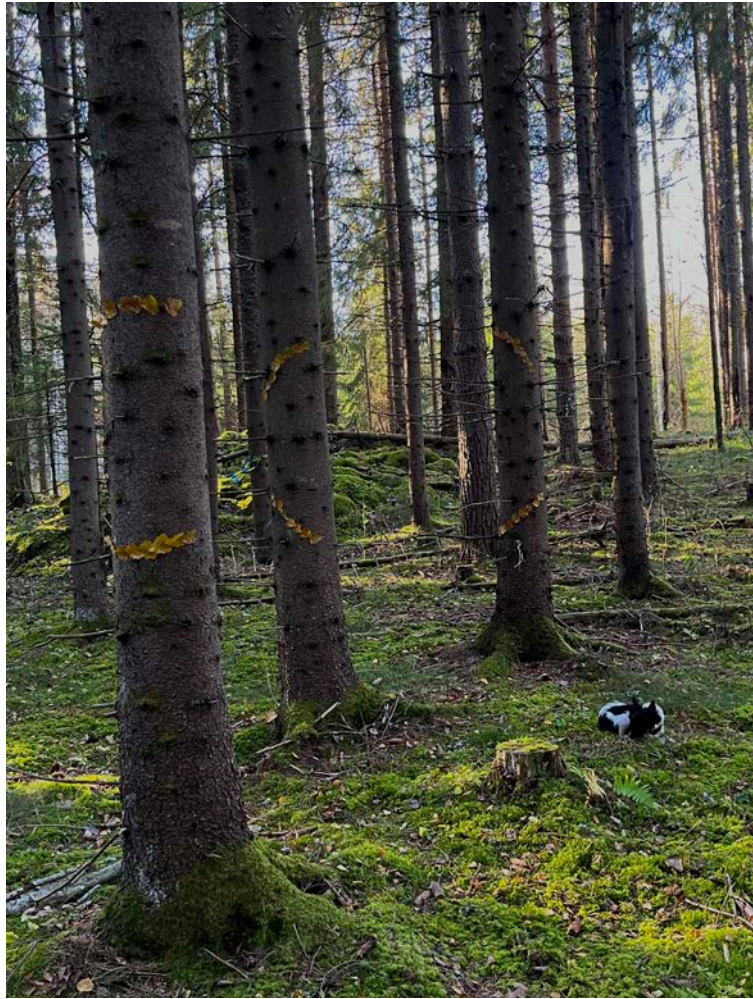
Goldsworthy förstår att naturen är oförutsägbart. Hans verk är beroende på vad han hittar den dagen, av vädret och ljuset. Just det här verket hade jag planerat några dagar innan men skjutit på att göra tills just idag, den enda blåsiga dagen under min vistelse längs leden. Om jag inte hade så få dagar kvar här hade jag skjutit upp verket. Men min dåliga tidsplanering tvingar mig att fortsätta. Jag försöker sätta upp bokstäverna på olika stubbar nära varandra men de blåser ner av vinden. Jag får upp några bokstäver i taget och fotar av men efter några sekunder blåser en eller flera av bokstäverna ner. Det torra gräset som de är skapade av är alldeles för lätt för att de ska kunna stå stabilt under en längre period.

GRANARNA PÅ MOSSEN

När jag vandrade på stigen passerade jag det här skogsbrynet. Platsen drog tankarna till en målning av John Bauer. Solen reflekterades så fint just den här dagen och fick spindelnätet mellan träden att glittra. Nätet sträckte sig från träd till träd och fick hela luften att skimra. Det påminde mig om hur allt i naturen hänger samman, hur allt i skogen är sammankopplat och i behov av varandra. Både över marken men också under, där gemensamma mykorrhizanätverk, skapade av svampar, binder samman växters rötter. Genom dessa nät rör sig vatten och näring, men också kemiska signaler som uppstår när en växt utsätts för stress, torka eller angrepp. När en individ blir påverkad kan detta märkas i nätverket och leda till att andra växter förändrar sitt beteende, till exempel genom att stärka sitt försvar eller anpassa sin tillväxt. På så sätt fungerar växterna inte som isolerade enheter, utan som delar av ett gemensamt system där resurser och påverkan fördelas. Det som händer på en plats kan få betydelse för en annan, även om sambanden inte syns ovan jord (Figueiredo, Boy & Guggenberger, 2021). Där under marken är livet sammankopplat, likt spindelnätet som kopplar träden samman i skogsbrynet framför mig.

Jag väljer ut löven med de starkaste färgerna, vill att de ska kontrastera mot den mörka stammen på granarna.

Jag försöker hitta små fåror i barken där jag lirkar in löven. Jag får ett löv att fastna men när jag kommer med nästa löv, det som ska överlappa det föregående, lossnar det och faller sakta ner mot marken igen. Jag börjar om. Den här gången lyckas jag få fast tre löv men när jag ska lirka fast det fjärde lövet händer samma sak igen. Två av de tre tidigare löven faller. Jag fortsätter på samma sätt om och om igen. Försöker hitta fåror djupa nog att kunna lirka in löven. Löven faller gång på gång och det börjar kännas meningslöst. Jag går till ett av de andra träden för att se om det går lättare där. Kanske är barken skrovlig nog på det här trädet för att få fler löv att fastna. När jag börjar fästa löven ser jag hur det rinner ur ett sår på stammen. Det är kåda. Hård men klibbig koda. Jag gnuggar kletet mellan mina fingrar för att mjuka upp det lite och duttar sedan på baksidan av ett löv. Ytterst lite av kådan fastar på lövet, men det är nog. Det här lövet fastnar mycket lättare än de tidigare löven. Jag börjar ta hjälp av kådan för att fästa löven på stammen men måste med jämna mellanrum torka mina klibbiga fingrar mot den fuktiga mossan som täcker marken. Jag behöver få bort det värsta för att inte förstöra de nya löven och för att inte drabbas av panik av att ha ett tjockt lager klibbig massa som täcker mina fingrar.

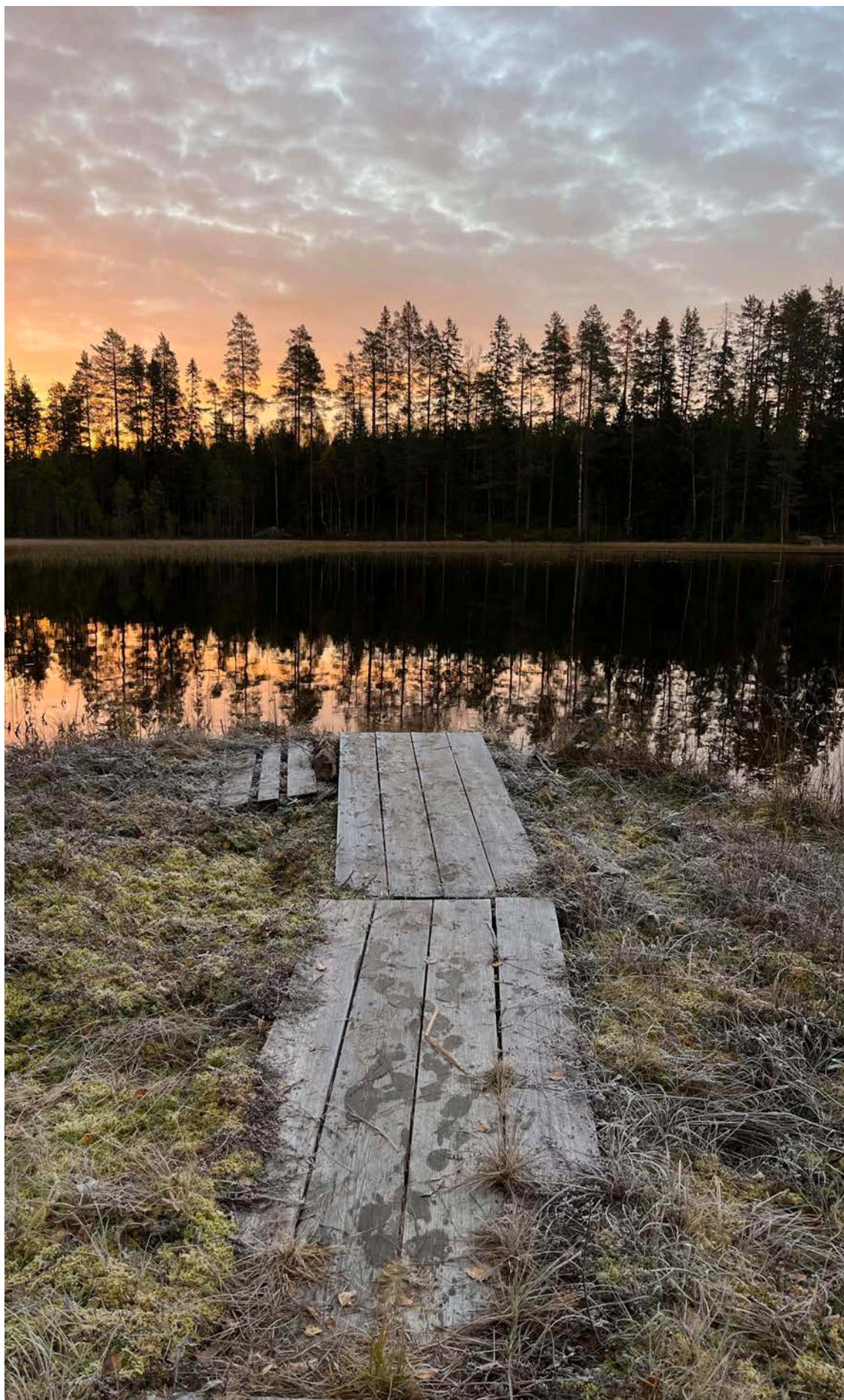
Jag går mellan de olika träden, fram och tillbaka. Sakta får jag fast löv efter löv. Jag måste ta några steg tillbaka med jämna mellanrum för att se verket på avstånd, se så att de olika träden binds samman av löven. Formen växer fram tydligare. Efter många suckar sitter alla löv fast på träden. Fingrarna klibbar men cirkeln är sluten.

Cirkeln på träden för dem samman, som en symbol för hur allt hänger ihop, precis som spindelnätet visade i skenet av solen.

SJÖN

Jag bestämde mig för att sova vid Lissjön innan jag for ut på min vandring. Det känns alltid tryckt att slå läger nära vatten, dels av de rent praktiska skälen: det blir lättare att laga mat och diska mina kastruller, att tvätta mig och borsta tänderna. Men de finns också något djupare. Jag, likt många andra, drar mig till vattnet. Det finns en fascination över det. Kanske är det ovissheten om vad som finns där under. Vattnet bär på en mystik, även när det är lugnt på ytan sker så mycket liv där under ytan som vi inte ser och aldrig riktigt får vara en del av.

Klockan är sju på morgonen när klockan ringer och jag måste ta mig upp ur min varma sovsäck och ut ur tältet. Det är minusgrader ute och krispigt i luften och i gräset där jag går.

Jag gick upp tidigt för att skapa något i sjön, tänkte att chansen att det skulle vara helt stilla på vattnet skulle öka vid den här tiden på dygnet. Det var en väldigt kall morgon. Jag hade suttit vid sjön varje kväll och förundrats över dess vackra spegelbilder och nu ville jag skapa något som framhävde dess reflektioner.

Dagen innan hade jag hittat några relativt stora, tunga stenar och en lång, vacker gren att skapa ett verk av. Grenen var noga utvald, böjbar och med lagom många kvistar i organiska former. Jag bestämde mig för att skapa i vattenbrynet där det var grunt nog för mig att gå ner utan att behöva doppa mig. Dels för att skulle underlätta processen, dels för att vattnet var alldeles för kallt för att gå längre ut i.

Tanken var att skapa en form med grenen som sedan speglades på den blanka vattenytan. Jag ville framhäva reflektionen som så fint visades på sjön och som jag hade suttit och förundrats över varje kväll under min vistelse här.

Jag går ut på spången som leder ner till vattnet, klär av mig så att jag bara har ett par korta shorts, en tunn tröja och en mössa på huvudet. Det är frost på spången och kallt om fötterna när jag går ut till änden på den. Jag har min vackra gren i handen när jag tar mitt första kliv ut i vattnet och jag sjunker ner till bröstet. Det jag trodde var botten jag såg under vattenytan var dy och mina fötter hade därför ingen mark att stå på.

Jag borde såklart ha undersökt djupet med grenen innan jag gick rätt ut i vattnet och plumsade i. Jag har en tendens att inte kolla upp saker innan jag testar dem, vilket jag ofta bannar mig själv över, även den här gången. Sjön som jag under hela min vistelse har upplevt som svåråtkomlig känns nu ännu mindre inbjudande.

REFLEKTION

Att jobba med dessa naturliga material får mig att tänka på min tid som florist. Det handlar om att hitta ett strå med rätt form som passar specifikt det här projektet. Att välja ett strå med rätt riktning, rätt längd och bredd. Jag vill inte ha ett strå som är för böjt. Det måste ligga i linje med de andra stråna. Precis som när jag gjorde buketter. Ibland skapade jag en yvig bukett med mycket liv, då ville jag ha en viss form på stråna. De skulle förstärka den yviga känslan. Ibland band jag en bukett med ett stramt uttryck. Då skulle stråna vara raka. Jag behövde välja rätt strå till rätt bukett. Jag kan inte tvinga ett böjt strå att bli rakt eller tvärtom.

Det här sättet att arbeta gör mig väldigt uppmärksam på materialets villkor och på platsens förutsättningar. Jag kan inte komma med en färdig idé och förvänta mig att platsen ska anpassa sig efter mig. Snarare är det jag som hela tiden måste justera mig. Det skapar en slags känslighet inför situationen, inför väder, vind, ljus, tid och kropp. Små förändringar får stor betydelse. Ett strå som går av, en vindpust som gör arbetet svårare, ett material som inte betar sig som jag tänkt. Jag märker hur snabbt min inre upplevelse förändras i takt med de yttre förhållandena. Frustration, tålamod, acceptans och nyfikenhet avlöser varandra.

Det är frustrerande att jobba med naturliga material, men det är också det som är det roliga. Jag har alltid älskat att jobba med naturliga material. Frustrationen i det ger mig också energi på något sätt. Den tvingar mig att vara närvarande. Jag kan inte stressa igenom processen, utan måste stanna upp, känna efter och ibland börja om. På så sätt blir själva görandet ett sätt att komma i dialog med platsen. Jag lyssnar, testar, misslyckas och anpassar mig. Svea skog hade jag velat skriva större. Så att det faktiskt syns på avstånd när man går på stigen. Nu smälter de in i omgivningen för mycket. Det blev mer för min egen del snarare än att interagera med besökare. Samtidigt säger det kanske också något om platsen i sig, hur kalhygget slukar texten, hur orden nästan försvinner i det öppna

landskapet. Kanske synliggör det hur svårt det är att göra ett tydligt avtryck här, eller hur lätt mänskliga kommentarer blir tillfälliga i ett landskap som redan är så starkt präglad av andra ingrepp. Jag önskar i efterhand att jag inte hade dragit ut på att skapa verket till sista dagen. Det hade varit lättare att göra till exempel dagen innan när vinden inte var så stark. Samtidigt är även detta en del av processen: tidsbrist och vädrets förutsättningar.

Vädret spelade in i hur jag upplevde platserna. Jag hade till exempel inte lagt märke till granarna på mossen om det inte vore för hur fint solen glittrade i spindelnätet. Det får mig att tänka på hur platsförståelse inte är något statiskt, utan något som hela tiden förändras beroende på omständigheterna. Samma plats kan kännas helt annorlunda från en dag till en annan. Det gör mig mer ödmjuk inför landskapet och inför mina egna tolkningar av det. Vad är det egentligen jag upplever? Platsen, eller platsen i just det här ögonblicket?

Jag lutar mig tillbaka på Goldsworthys syn på perfektion:
Perfection is pretty easy if you got lots of time. Finding the line of imperfection, that's the bit that interests me. Who wants to spend your life doing one perfect thing? (Goldsworthy; Sheridan, 2020).

Den tanken hjälper mig att släppa taget om resultatet och istället fokusera på processen. Imperfektionen blir inte ett misslyckande, utan ett spår av mötet mellan mig och platsen. Det är där något levande uppstår.

Jag är nog ganska praktiskt lagd som person. Jag tycker platsen talar till mig på ett djupare sätt när jag rör vid den och arbetar med den. Det är nog inget speciellt som jag förstår med den, men min kärlek till den blir liksom lite djupare. Jämfört med den första fasen, då jag betraktade landskapet utifrån. Även om jag var i naturen och skissade av den och kände in den så är det för mig en annan sak att röra vid den och jobba med dess material. Jag känner mig inte lika mycket som en åskådare.

Genom att arbeta på det här sättet provar jag olika tillvägagångssätt för att komma i dialog med platserna. Ibland fungerar det, ibland inte. Men även det som inte fungerar synliggör något: platsens motstånd, mina egna begränsningar, eller mina förutfattade idéer. Det väcker nya frågor snarare än tydliga svar. Hur kan jag arbeta ännu mer lyhört? När ska jag driva en idé vidare, och när ska jag släppa den? Vad händer om jag låter platsen styra ännu mer?

Det är kanske just i den här osäkerheten som något viktigt finns. En fördjupad platsförståelse som inte handlar om att kontrollera eller förklara, utan om att vara i relation.

En färgkoordinerad cirkel som blåste iväg sekunder efter att den skapats, i draget från en förbipasserande bil.

DEN TREDJE FASEN

ÅTERBESÖKET

Det är en molnig dag i december när jag åker tillbaka till leden. Naturen ter sig annorlunda nu när det är vinter jämfört med i oktober, då jag var här senast. Det är is på sjön och ett tunt lager snö täcker min omgivning. Jag känner en slags vördnad när jag sakta strosar omkring runt sjön och till de platser där jag skapade mina installationer sist jag var här. Alla mina verk är borta, men jag kan se spåren från de flätade stråna jag täckte röret med vid bäcken. Pinnarna som jag fäste verket med hänger kvar tvärs över röret med endast några få vissna grässtrån kvar.

Jag återvänder till sjön som är täckt av is. Jag tar några försiktiga steg ut och står på sjön som jag har upplevt som så svåråtkomlig. Det känns på något sätt befriande att kunna stå här, även om sjön inte är densamma nu under vintern så upplever jag den som mer lättåtkomlig. Eddie verkar hålla med mig när han glatt springer ut på isen.

Jag stapplar mig in mot land igen och går ut på den ena bryggan. Den känns ranglig, inte som att den svajjar men som att den skulle kunna braka ihop när jag går på den. Det var så jag upplevde bryggorna sist jag var här också men på något sätt blir känslan så mycket tydligare nu när det är is och halt på den smala bryggan. Jag får känslan av att de är snabbt uppbyggda och bara står där tillfälligt och som att de inte ska hålla under en längre period.

Macken & Harisson (2020) förklarar i artikeln In-Place and In-Time att seen-det inte är något vi föds med, utan snarare något vi måste öva upp. De skriver att: *It is a practice which must be deliberately undertaken and will develop over time.* Att återvända, stanna kvar och observera över tid kan därmed förstås som en metod för att utveckla platsförståelse, där observation betraktas som en praktik snarare än ett tillstånd. Genom upprepade och tidsutsträckt närvaro ges möjlighet att successivt fördjupa uppmärksamheten och förskjuta blicken bort från förutfattade föreställningar, mot det som faktiskt sker på platsen.

Samtidigt förklarar Eder och Arnberger (2012) att återkommande besök och långvarig användning av en plats kan bidra till en fördjupad platsanknytning och en känsla av ett starkare band till platsen, vilket i sin tur påver

kar hur sociala och miljömässiga förhållanden uppfattas. Enligt Eder och Arnberger (2012) leder stark platsanknytning till en omsorg om platsens värden och en vilja att skydda platsen. De menar att planering inte bör vara generell eller standardiserad, utan plats-specifik med förståelse för lokala relationer och bruk. Återbesöket kan på så sätt förstås som en process där platsen gradvis framträder som mer än en fysisk miljö och istället blir meningsfull genom upprepade möten och erfarenheter

Spår av verket jag skapade vid bäcken. Pinnarna som jag fäste stråna med fanns kvar i röret.

Jag sätter mig ute på den ena bryggan och tar fram mitt skissblock. Jag känner en vördnad inför platsen, och får en känsla av att vilja göra något för den. Inte att förändra eller förbättra den i sig, utan snarare att möta den med varsamhet. Jag vill inte göra några stora ingrepp eller tillföra något som tar över platsen. Platsen i sig behöver inte förbättras, men jag känner ett behov av att förenkla besökarens vistelse och skapa bättre förutsättningar för att kunna utforska och njuta av den.

En återkommande känsla jag haft under hela min tid längs leden är en vilja att komma sjön närmare. Under mitt första besök fanns en frustration över att inte kunna nå sjön på ett självklart sätt. Jag upplever den som otillgänglig för den som inte vill fiska, och som en plats där mötet med vattnet hålls på avstånd.

Jag bestämmer mig för att börja skissa på en gestaltning som kan underlätta besökarens vistelse. En gestaltning som inte syftar till att förändra platsen, utan till att göra det lättare att uppleva den till dess fulla potential och att vistas nära sjön på platsens egna villkor.

En av bryggorna vid Lissjön.

4. GESTALTNING VID LISSJÖN

VY 1

Längs spången som sträcker sig ut i vattnet öppnar sig en plats för långsam rörelse och stilla vistelse. Här kan man promenera, fiska eller slå sig ner för att i lugn takt betrakta den blanka sjön. Platsen är utformad som en lågmäld brygga mellan land och vatten, där kroppen får komma nära ytan och blicken tillåts vila. Ljuset reflekteras i vattenytan och förändras över dagen, medan landskapet runt omkring får ta plats utan att störas. Den byggda strukturen är enkel och återhållsam och skapar förutsättningar för att stanna upp, både fysiskt och mentalt. Genom skyddande element, sittmöjligheter och den direkta kontakten med vattnet uppmuntras besökaren till eftertanke, observation och en fördjupad sinnlig upplevelse av platsen och dess stämningar.

KONSTRUKTION I MASSIVT TRÄ

RÄCKE PÅ INSIDAN AV SPÅNGEN

ÖPPET UT MOT SJÖN

VY 2

En stilla kväll vid sjön.

PARKERINGSYTA

SKOG

SKOG

MÖTE 2

VY 2

HYDDA 1

BEFINTLIGT
VINDSKYDD

RÄCKE

TRÄSPÅNG

HYDDA 2

VY 1

MÖTE 1

LISSJÖN

HEDMORA PILGRIMSLED

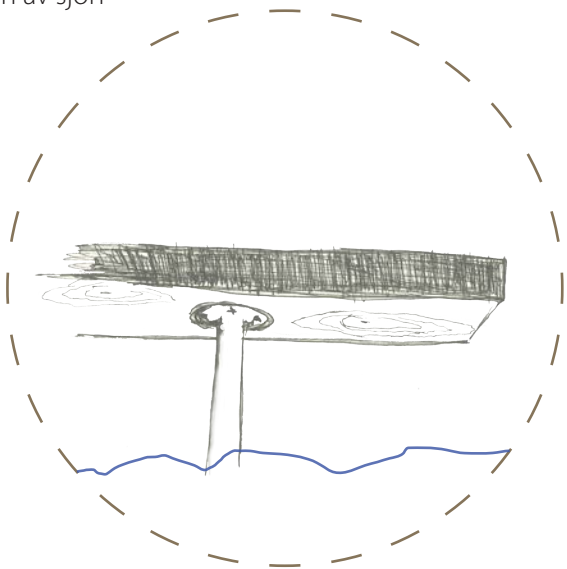
N

SKALA 1:400

SEKTION A-A
SKALA 1:50

Den nya konstruktionen ligger likt såsom bryggorna gjorde tidigare. Med bredare, sammankopplade spänger tillåts besökaren att lungt vandra mellan de olika plåtarna som tidigare liknade isolerade öar i sjön

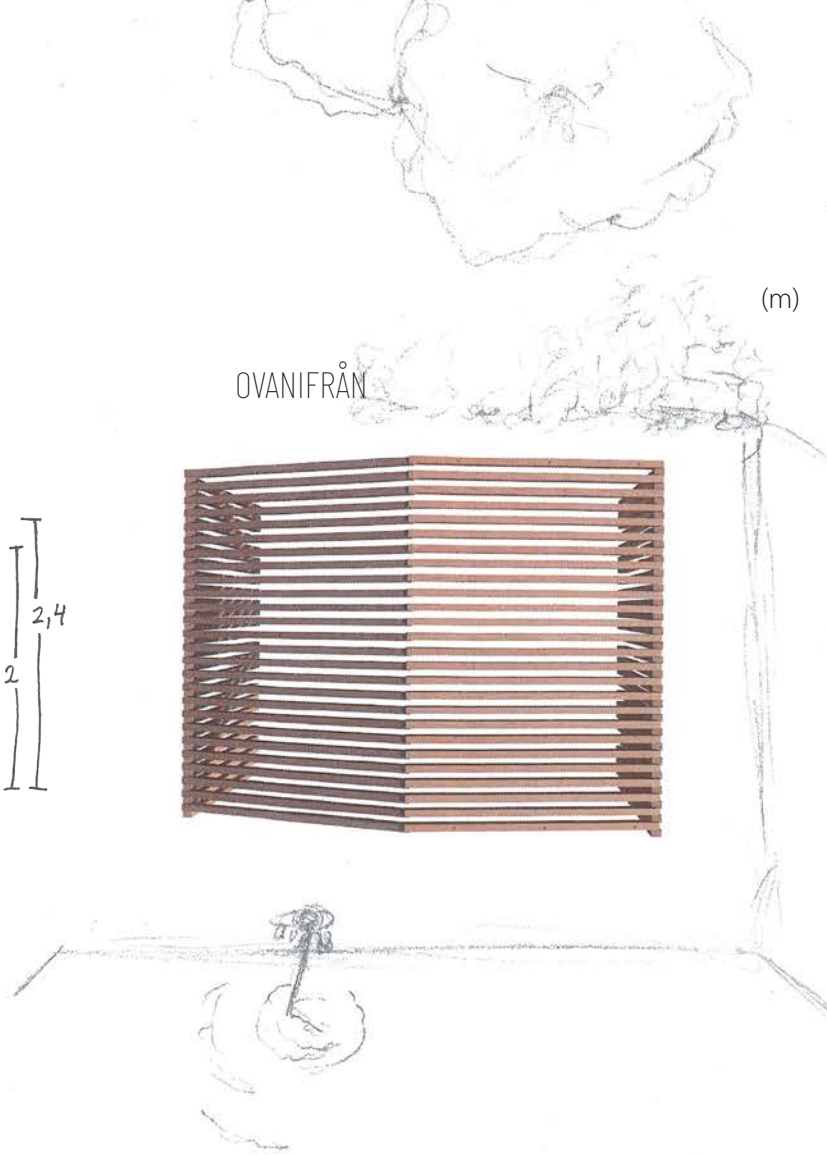
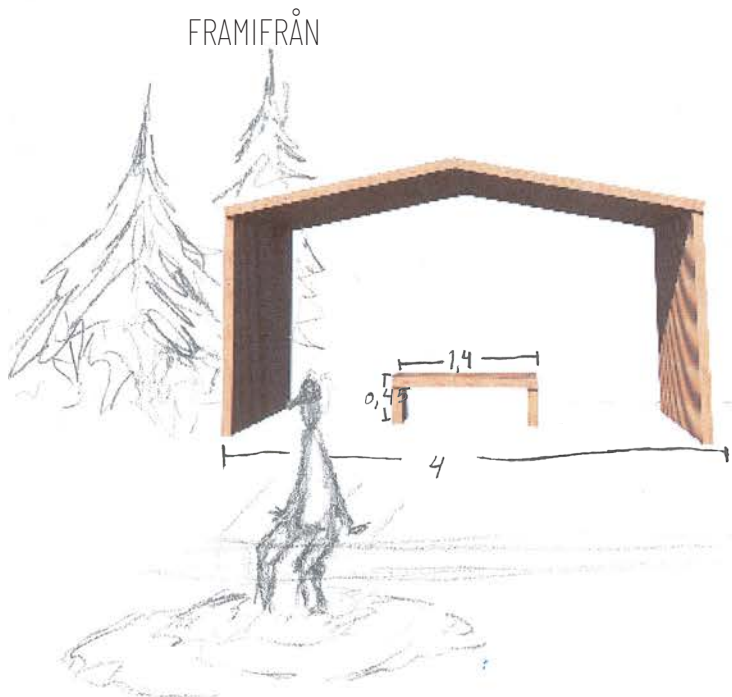
MÖTE 1
Spången bärs av slanka stålpålar som förankrar konstruktionen i botten av sjön

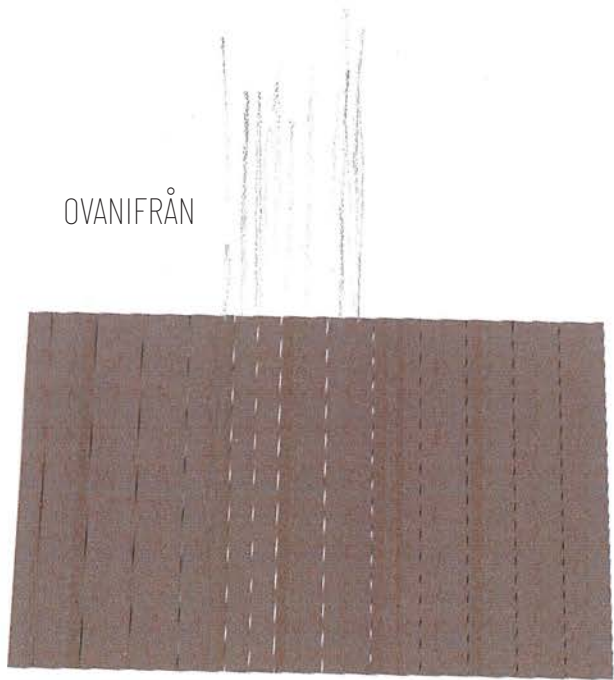
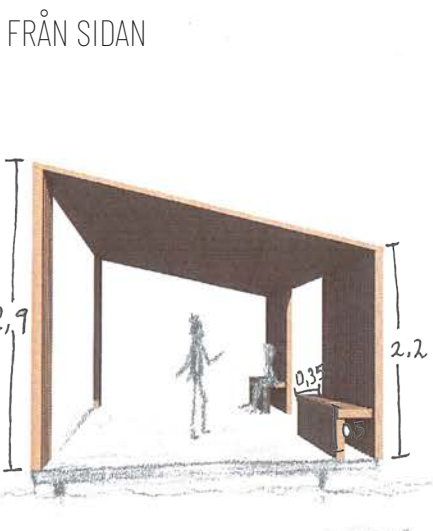
MÖTE 2
Där träkonstruktionen möter land sker en naturlig övergång. Där plankorna står vid mark skärs de av och sluttar ner i terrängen för att försvinna in i landskapet.

HYDDA 1

HYDDA 2

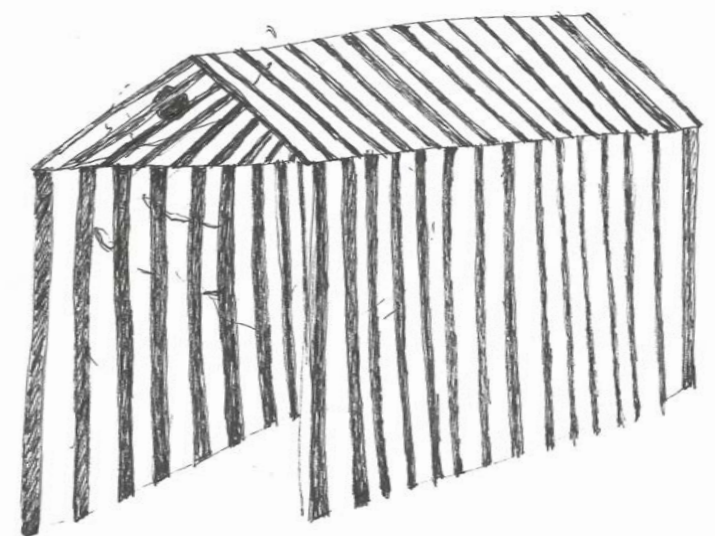
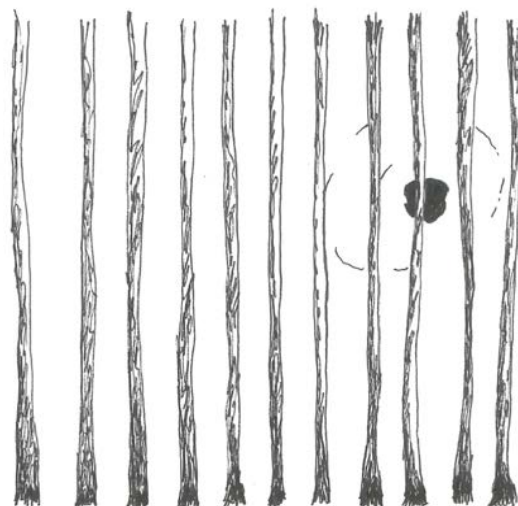
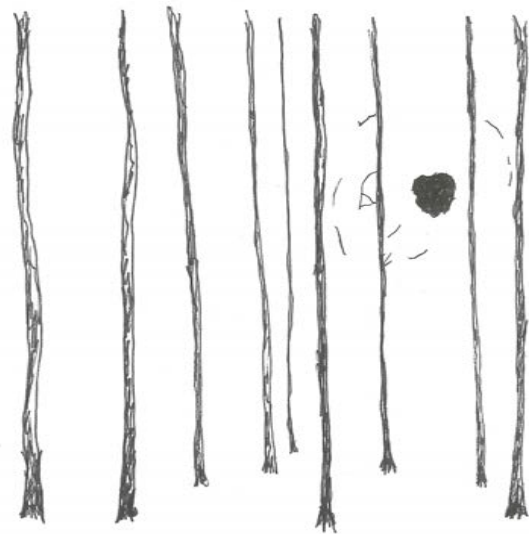
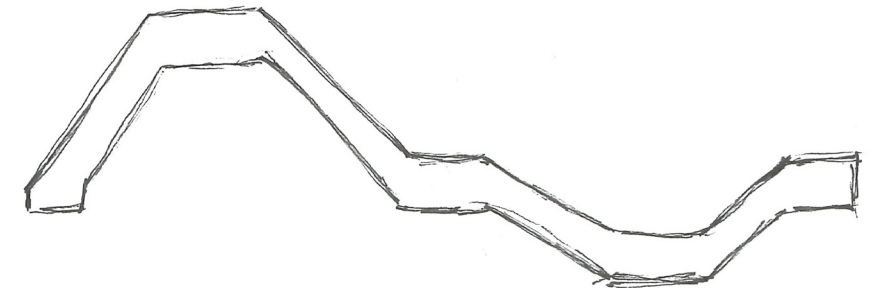
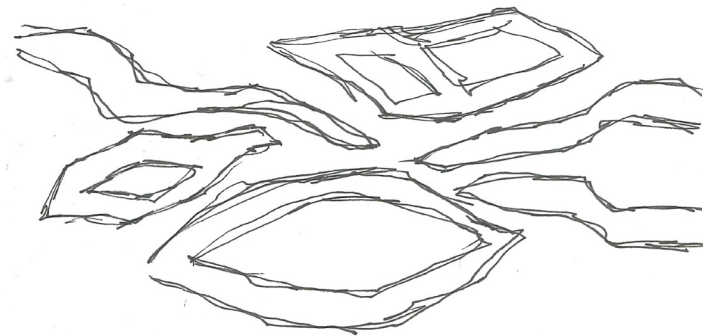
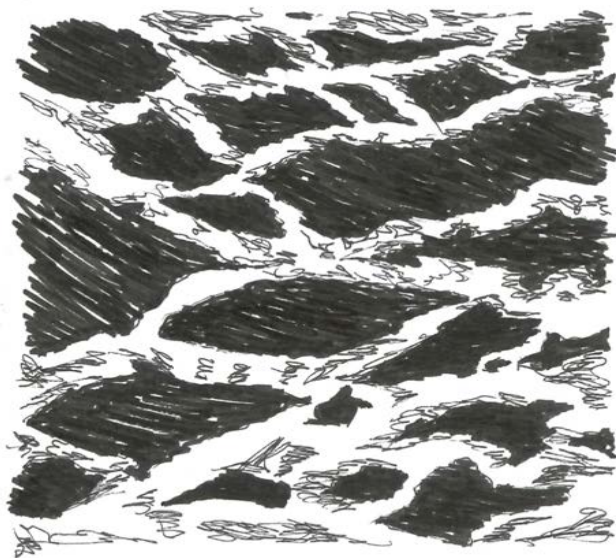
ATT NÄRMA SIG PLATSEN

INSPIRATION FRÅN NATUREN

Jag inspireras av naturens oregelbundenhet. De djupa fårorna i barken blev grunden för formen av spången som slingrar sig över sjön. Likt cirkeln på trädet som jag skapade under den andra fasen ska även bryggan representera hur allt i naturen hänger ihop. Sammanlänkade likt svamparnas mycel under marken bildar strukturerna ett gemensamt system. Därigenom möjliggörs en sammanhängande gång nära vattnet, där rörelsen mellan bryggorna blir en del av upplevelsen.

Proportionen på bjälkarna är inspirerat av de smala björkarna i skogen som jag ofta vandrade förbi under min resa längs leden. Varje gång solen lös glimtade den mellan stammarna och skapade ett sådant vackert ljusspel på marken.

5.

DISKUSSION OCH REFLEKTION

Jag började arbetet men att ställa mig frågorna

- Hur kan kroppslig och sinnlig närvaro i landskapet bidra till en fördjupad platsförståelse?

- Hur kan personliga erfarenheter och upplevelser av en plats översättas till en gestaltning utan att ta över och förenkla landskapets egen karaktär?

Arbetet har sedan vuxit fram i mötet mellan en personlig relation till naturen, erfarenhet och teoretiska begrepp.

Syftet med detta arbete är att synliggöra kopplingar mellan kroppslig och sinnlig närvaro i landskapet - fördjupad platsförståelse - och en mer varsam gestaltning i naturmiljö. Arbetet syftar också till att väcka diskussion kring hur alternativa erfarenhetsbaserade metoder inom landskapsarkitektur, där kunskap utvecklas genom närvaro, handling och återkommande möten med platsen, i större utsträckning kan rymmas inom landskapsarkitektonisk praktik.

I diskussionen återvänder nu jag till dessa utgångspunkter genom att sätta mina erfarenheter i relation till den litteratur som har följt arbetet, och genom att reflektera över metodens möjligheter och begränsningar.

METODEN

Mitt val av metoder under vistelsen längs leden var till stor del intuitivt. Arbetssättet var egentligen ganska ostrukturerat och jag tog dagarna mycket som de kom, men det var också ett medvetet val att låta det intuitiva få ta plats i arbetet. Jag hade ingen tydlig plan för exakt vad jag skulle göra när jag gav mig ut, vilka metoder som skulle användas vid vilka tillfällen eller vilket resultat som skulle uppnås. Det jag däremot hade med mig var ett tydligt syfte: att komma platsen närmare.

Genom de olika tillvägagångssätten ville jag rikta om uppmärksamheten från snabb tolkning till långsam närvaro, för att på så sätt fördjupa min platsförståelse och låta förståelsen växa fram genom tid, kropp och erfarenhet.

Skissandet fungerade i detta sammanhang inte främst som ett representerande verktyg, utan som en metod för att stanna kvar och se längre. Brice (2018) beskriver observationsritande som en relationell praktik, där förståelse växer fram i dialogen mellan kropp, plats och handling. På liknande sätt menar Balmori (2014) att skissandet kan fungera som en länk mellan naturens processer och människans sätt att gestalta, just genom att acceptera osäkerhet och ofullständighet. I detta arbete blev skissen ett sätt att lyssna snarare än att fastslå, vilket utmanar en samtida praxis präglad av snabba digitala visualiseringar.

Samtidigt uppstod en spänning mellan olika former av fokus. De detaljerade skisserna krävde koncentration och avgränsning, medan den aktiva meditationen öppnade upp för ett bredare mottagande av intryck. Dessa metoder kan ses som olika sätt att närma sig samma fråga: hur uppmärksamheten kan riktas mot det som annars lätt förbises. Tillsammans bidrog de till en platsförståelse som rörde sig mellan detalj och helhet, mellan öppenhet och kontroll.

Stigen blir här mer än en fysisk struktur. Den blir ett sätt att tänka kring plats, riktning och erfarenhet. Att följa stigen handlade dels om de rent konkreta och fysiska aspekterna. Det är en rörelse, jag går i en bestämd riktning och behöver inte fatta egna beslut, samtidigt som det är ett sätt att förstå hur människor orienterar sig i världen, följer spår, bär minnen och

ingår i sammanhang. Thurffjell (2020) skriver om att följa i andras fotspår. Stigen blir här som en symbol för platsens historia.

Samtidigt förändras mitt tempo när jag vandrar längs stigen. Stigen tillåter mig att vandra långsamt och gör att jag kan ta in min omgivning. Jämfört med de schematiska- och de detaljerade skisserna, tillåter vandringen mig att ta in en större del av platsen. Det ger mig möjligheten att förstå platsen i sin helhet och reflektera över vad som drar min uppmärksamhet i det stora hela. Samtidigt som till exempel de detaljerade skisserna övar upp mitt fokus och får mig att bli mer närvarande.

I arbetet skriver jag mycket om just närvaro; ett begrepp som kan förstås ur olika perspektiv. Hos Böhme (2014) och Pallasmaa (2014) förstås närvaro främst genom sinnliga och rumsliga kvaliteter. Böhme beskriver atmosfär som något som uppstår i mellanrummet mellan människa och plats, medan Pallasmaa betonar hur rumsliga upplevelser formas genom ett perifert och kroppsligt seende snarare än genom distansierade analyser. Dessa perspektiv har varit användbara för att förstå hur platsens stämningar påverkar mig innan de kan sättas ord på.

Hos Ingold (2016) och Oles (2014) förskjuts fokus från upplevelse till handling. Närvaro förstås här som något som uppstår i rörelse och praktik, i samspelet mellan kropp, mark och omgivning. Att gå blir ett sätt att tänka och veta, och landskapet något som görs över tid snarare än något som betraktas utifrån. Dessa perspektiv har varit centrala för att förstå vandringen och de praktiska momenten som kunskapsskapande handlingar.

Tuan (1977) bidrar med ett tidsligt perspektiv på närvaro. Han menar att rum blir till plats genom upprepade erfarenheter och minnen. Närvaro handlar här inte enbart om stunden, utan om relationer som byggs över tid. Detta perspektiv har hjälpt mig att förstå hur min platsförståelse fördjupades genom återkomst, lång vistelse och gradvis förskjutning av uppmärksamhet.

Ett annat förhållningssätt till närvaro återfinns hos Nhat Hanh (2014), där närvaro förstås som ett icke-prestationsbaserat sätt att vara. Här ligger fokus inte på analys eller produktion, utan på att rikta uppmärksamheten mot

det som redan pågår: steget, andetaget, kroppen i rörelse. Närvaro ses som något som övas snarare än uppnås. Av de perspektiv jag använt ligger detta närmast min egen erfarenhet av arbetet, där närvaro snarare handlat om att stanna i det som är än att sträva efter ett visst resultat. Närvaro för mig handlar om att vara i nuet. Att vara här och nu, i kroppen, själen och tanken. Närvaro blir på så sätt förmågan till att ta in det som är runt mig. Här finns kärnan till den första frågan jag ställde:

Hur kan kroppslig och sinnlig närvaro i landskapet bidra till en fördjupad platsförståelse?

Jag kan jämföra det med att förstå en människa. Första gången jag möter en person handlar samtalet ofta om att lyssna till det som sägs i ord. Jag tolkar det ordagrant och kanske också genom tidigare erfarenheter av andra människor. Ju mer jag träffar personen och ju mer uppmärksam jag är, desto mer börjar jag förstå det som finns under ytan. Vissa ord får en annan innebörd, och jag lär mig att tolka sådant som inte sägs rakt ut.

Med tiden uppmärksammar jag även små förändringar i kroppsspråk och mimik. Det kan vara subtila rörelser som är specifika för just den personen och som signalerar vad den tycker eller känner, ibland innan ord behöver användas. Genom återkommande möten lär jag mig också om personens bakgrund och sammanhang, vilket fördjupar min förståelse av varför den agerar och tänker som den gör.

Samtidigt kan förmågan att läsa av människor variera beroende på min egen sinnesnärvaro. När jag har mycket i huvudet händer det att jag hör orden som sägs, men saknar närvaron för att verkligen ta in dem. I sådana stunder blir det svårt att skapa djupare relationer, eftersom förståelsen kräver att jag är närvarande, inte bara kroppsligt utan också mentalt.

Jag upplever det på ett liknande sätt med platsen; den kräver min närvaro för att förstås. Ju mer tid jag spenderar här och ju mer närvarande jag är, desto djupare blir min förståelse för den. Samtidigt tror jag att vi alla ser olika saker. Som jag skrev tidigare fokuserar olika aktörer på olika aspekter av landskapet, beroende på bakgrund, intention och relation till platsen. Närvaro-praktikerna kan uppfattas som introverta, i den bemärkelsen att de främst utgår från den enskilda individens upplevelse. För att platsförståelsen ska kunna nå bredare behöver dessa individuella erfarenheter bytas mot andras och sättas i dialog. Genom att dela, jämföra och diskutera upplev-

elser skulle en mer gemensam och mångfacetterad förståelse av platsen kunna växa fram. På så sätt kan närvaro-praktikerna placeras i ett socialt sammanhang som rymmer flera aktörer och perspektiv, och där platsens komplexitet blir tydligare än genom den enskilda upplevelsen.

I den andra fasen av min vistelse längs leden fördjupades min närvaro i landskapet, från åskådare till att aktivt interagera med den. Här inspirerades jag mycket av Goldsworthy (Sheridan, 2020) och hans sätt att arbeta. Hans betoning av det tillfälliga och ofullkomliga kan förstås som en kritik mot föreställningen om det permanenta verket. Imperfektionen blir här inte ett misslyckande, utan ett spår av mötet mellan människa, material och plats. I relation till detta arbete fungerade de tillfälliga installationerna mer som processer än som objekt. De var beroende av väder, tid och kroppslig ansträngning, och deras försvinnande blev en del av berättelsen. På så sätt började jag förstå landskapet tydligare och min plats i den.

Mina begränsningar i skapandet och nätterna i tältet gav mig större vördnad och respekt för naturen. Det påminner mig om hur liten jag är här. Jag står inte över naturen, eller har rätten att komma och domdera den. Jag är här som besökare, ju mer tid jag spenderar här, desto större del blir jag av min omgivning.

Mina metoder påverkade inte bara hur jag upplevde landskapet, utan också hur jag tog mig an teorin. Jag läste litteraturen under hela arbetets gång, samtidigt som erfarenheterna från platserna ofta kom före litteraturen och orienterade mitt läsande; vissa begrepp blev viktiga först när de hjälpte mig att sätta ord på sådant jag redan erfarit, såsom atmosfär och närvaro. På så sätt fungerade teorin som ett verktyg för att artikulera och kritiskt reflektera kring mina upplevelser, samt för att sätta dem i relation till ett bredare sammanhang.

Genom studien har jag lärt mig att närvaro-praktiker kan vara metoder för att fördjupa platsförståelse, särskilt i relation till landskapets mer subtila och svårfångade kvaliteter. Samtidigt innebär arbetssättet en tydlig avgränsning. Det starka fokuset på den egna, kroppsliga erfarenheten riskerar att göra andra perspektiv mindre synliga. Sådär i efterhand kan jag se att arbetet hade kunnat vinna på ett större inslag av dialog med andra aktörer, eller genom att kompletteras med metoder som fångar fler perspektiv än det egna. Samtidigt var denna avgränsning i metoden ett medvetet val för att lämna utrymme för den långsamma och fördjupade platsförståelse som arbetet vilar på.

GESTALTNINGEN

Det här arbetet kan ses som en dialog mellan mig, som blivande landskap-sarkitekt, och platsen, där jag lyhört har försökt se den och ta in den. Gestaltningen växte fram ur ett långsamt utforskande genom iakttagelser av hur platsen användes, egna reflektioner och inspiration från naturen runt omkring. Under stora delar av arbetet stod inte gestaltningen i centrum, utan fungerade snarare som något som låg i bakgrunden, som en möjlighet snarare än ett uttalat mål.

Jag bestämde mig relativt sent i processen för att faktiskt arbeta fram en gestaltning, även om tanken funnits med från början att det kanske skulle bli utfallet. Utforskandet av platsen väckte efter hand tankar inom mig och ett sug att skapa där jag upplevde att det fanns en lucka i landskapet. När jag började skissa på gestaltningen blev det tydligt att det handlade om en balansgång: hur mycket jag kunde tillföra utan att ta över, och hur jag samtidigt kunde skapa något som underlättade besökarens vistelse och möjliggjorde ett närmare möte med platsen. För att återgå till frågan:

Hur kan personliga erfarenheter och upplevelser av en plats översättas till en gestaltning utan att ta över och förändra landskapets egen karaktär?

Genom de olika tillvägagångssätten och genom att ha spenderat mycket tid längs leden har jag fått en fördjupad förståelse för platsen och dess kvaliteter. Utforskandet handlade inte i första hand om att formge något nytt, utan om att förstå om platsen överhuvudtaget behövde en gestaltning, och i så fall var och på vilket sätt. Det blev tydligt för mig att gestaltningen inte kunde utgå från en idé formulerad på förhand, utan behövde växa fram ur platsens egna förutsättningar och de behov som blev synliga genom kroppslig och mental närvaro.

En viktig erfarenhet av att ha spenderat tid längs leden var insikten om hur mycket platsen faktiskt behöver, och framför allt var dessa behov finns. Genom att stanna kvar och återvända till samma platser blev det möjligt att skilja mellan sådant som först väckte en spontan lust att ingripa, och sådant som med tiden visade sig vara mer grundläggande. På så sätt fungerade närvaron som ett verktyg för att sortera mellan vad som var nödvändigt och

vad som riskerade att bli ett överflödigt tillägg.

Att spendera tid i naturen gav mig också inspiration. De mönster, former och rytmer som finns i landskapet påverkade hur jag började tänka kring gestaltningen, inte som något som skulle sticka ut, utan som något som kunde ta avstamp i det som redan fanns där.

I efterhand hade jag velat ha mer tid till gestaltningen och möjlighet att utveckla den vidare och arbeta mer med detaljerna. Jag kan till exempel se att gestaltningen hade gynnats av ett bredare avstånd mellan de vertikala bjälkarna i hyddorna, för att stärka skugg-effekten som jag var ute efter. Jag hade behövt tid till att testa olika avstånd. Det här- och många andra detaljer hade kunnat bidra till ett mer levande uttryck i gestaltningen.

Samtidigt är gestaltningen inte det centrala i mitt arbete, utan snarare ett resultat av mina upplevelser, min frustration och mina observationer. Det var inte gestaltningen i sig som drev arbetet framåt, utan utforskandet av platsen och landskapet som väckte tankar inom mig och ett behov av att skapa där jag upplevde att det fanns en lucka. Platsen där gestaltningen tog form var därför viktigare för mig än själva gestaltningen, som snarare fungerade som ett försiktigt svar på ett behov som långsamt blev synligt genom processen.

Samtidigt väcker detta en motsättning i arbetet. Jag skriver mycket om det långsamma som metod, om vikten av att stanna kvar, återvända och låta förståelsen växa fram över tid. Ändå fick själva gestaltningen en relativt begränsad tidsram i slutet av processen. Det finns en spänning här som jag behöver förhålla mig till. Om det långsamma är en förutsättning för en fördjupad platsförståelse, hur påverkas då gestaltningen när tiden plötsligt blir knapp? I mitt fall innebar det att vissa beslut fick tas snabbare än jag hade önskat. Jag hann inte testa olika alternativ i samma utsträckning som jag hade velat, och vissa kvaliteter fick stanna vid en intention snarare än en fullt utvecklad lösning.

Detta synliggör en begränsning i den utforskande metoden. Den kräver tid, både för att förstå platsen och för att översätta förståelsen till form. I en samtida landskapsarkitektonisk praktik, där projekt ofta styrs av tidplaner, budget och effektivitet, kan det vara svårt att ge denna typ av process det utrymme den behöver. Frågan blir då hur ett långsamt och närvarobaserat arbetssätt kan integreras i en praktik som inte alltid tillåter långsamhet. Kanske handlar det inte om att hela processen måste vara långsam, utan om att vissa skeden, exempelvis skulle det inledande platsmötet kunna ges mer

utrymme för öppenhet och lyhördhet. Det kan även handla om att hitta en balans i hur mycket tid som ges. Jag spenderade två veckor på platsen, men en sådan tidsram är inte alltid möjlig i en professionell praktik. Kanske kan en process i vissa fall rymma några timmar eller några dagars vistelse, där fokus ligger på att verkligen vara närvarande under den tid som finns. Det är något som hade behövt undersökas närmare. Jag tror också att alla projekt är unika och kräver olika mycket tid för att förstås, beroende på platsens komplexitet och sammanhang. Samtidigt tror jag att det är bra för alla projekt att få ett skede av inledande närvaro, där platsen ges möjlighet att träda fram innan beslut fattas.

En annan aspekt som blev tydlig under arbetet är frågan om hur vi kan föreställa oss en sinnlig platsupplevelse av något som ännu inte är byggt. Min metod bygger på kroppslig erfarenhet och direkt närvaro, men gestaltningen befinner sig i ett mellanrum: den är ett förslag, en möjlig framtid. I vilken utsträckning kan jag verkligen veta hur ljuset kommer falla mellan bjälkarna, hur vinden rör sig genom konstruktionen eller hur en besökare upplever rummet? Här blir föreställningsförmågan ett viktigt verktyg, men den är samtidigt begränsad. Jag kan ana, testa i modell och visualisering, men jag kan inte fullt ut erfara det som ännu inte existerar. Det innebär att den sinnlighet jag vill arbeta med delvis måste översättas till en form av projekterad intuition.

Metoden rymmer också en risk i sin starka utgångspunkt i det egna subjektet. Det som för mig upplevs som en lucka i landskapet kanske inte upplevs så av andra. Min erfarenhet av platsen är personlig- kulturellt, kroppsligt och biografiskt. I en bredare praktik skulle ett sådant arbetssätt därför kunna kompletteras med fler röster, exempelvis genom medborgardialog eller deltagande processer, där olika erfarenheter av platsen får ta form. Det långsamma och lyhörda skulle då inte bara vara en individuell praktik, utan en gemensam.

Samtidigt ser jag en styrka i metoden just i dess förmåga att bromsa det självklara. Genom att stanna upp och verkligen vistas på platsen minskar risken för att snabbt applicera färdiga lösningar. Den kan fungera som ett motstånd mot att alltid vilja effektivisera eller maximera en plats. Men den behöver kanske balanseras mot andra verktyg i den professionella praktiken, för att bli genomförbar även i större och mer komplexa projekt. Gestaltningen i detta arbete ska därför inte förstås som en slutgiltig lösning, utan som ett försök att pröva hur en närvarobaserad metod kan ta fysisk

form. Den är inte fulländad, och den bär spår av de tidsmässiga begränsningar som fanns. Men den visar på en riktning, ett sätt att låta platsens tempo, material och rytm påverka formgivningen, snarare än att formen läggs ovanpå.

PROCESSEN

En svår avvägning genom arbetet har varit just hur mycket tid jag ska lägga på varje del. När jag skulle ut på min vandring ville jag få tid att kunna sakta ner och lära känna platsen.

Jag tänker på Oles (2014, s.37) ord: *To sense a landscape you must stay longer than you think is necessary*. Ett landskap kan inte förstås genom snabba intryck eller distanserad observation, utan kräver tid, upprepning och kroppslig närvaro. Först genom att stanna längre än man tror är nödvändigt kan landskapets relationella och föränderliga karaktär framträda. Samtidigt lyfter Tuan (1977) upp tidens betydelse för hur rum får mening och blir till plats. Just tiden är dock begränsad under detta arbete, det blir därför en avvägning mellan platsbesöket och de andra delarna i arbetet.

Jag la märke till att mitt tempo påverkades av hur lång tid jag spenderade längs leden, det var som att mina rörelser anpassade sig till omgivningen. Växterna runt mig har inte bråttom. De tränger långsamt upp genom marken och sträcker sig mot himlen. Barken längs stammarna spricker sakta upp i djupa fåror. Naturen besitter sådana starka krafter, samtidigt som den inte skyndar.

Ju längre jag stannade längs leden, desto långsammare blev mitt tempo. Det är som att min kropp sakta anpassar rörelserna till tempot runt mig. Jag tänker på åren då jag bodde i Stockholm, jag la inte märke till det då men mitt tempo förändrades. Alla de skyndande människorna på stan och nere i tunnelbanan påverkade mina egna rörelser. Även de gånger jag inte var på väg någonstans eller hade en tid att passa, så hastade jag mig fram. Mitt tempo hade anpassat sig till omgivningen och de rörelser staden förväntade sig av mig. Idag när jag återvänder till Stockholm som besökare kan jag se det med nya ögon. Jag stannar aldrig länge nog för att anpassa mitt tempo, utan kan lugnt betrakta det utifrån.

Jag hade såklart velat stanna längre längs leden, för att se vad det hade tillfört. Samtidigt som jag inte vet om själva gestaltningen hade blivit bättre. Min relation till platsen hade förmodligen stärkts än mer men hade resultat-en blivit bättre för det?

Under återbesöket, som var i slutet av december bestämde jag mig för att skapa en gestaltning. Det här var sent i processen, vilket gjorde att själva gestaltningen fick väldigt lite tid. Jag kan såhär i efterhand önska att gestaltningen fick mer tid. Samtidigt hade jag nu mycket kött på benen när jag väl påbörjade den första skissen, för i huvudet hade jag börjat redan under mitt första besök längs leden.

BLICKAR FRAMMÅT

En viktig fråga jag ställer mig själv är vem jag gör det här arbetet för? Drivkraften har till stor del legat i ett eget intresse och en personlig relation till naturen, men arbetet kan också ses som en källa till inspiration, både för framtida projekt och för andra som arbetar med eller förhåller sig till landskapet. Det handlar inte om att presentera en färdig metod som kan appliceras rakt av, utan snarare om att visa på ett förhållningssätt och ett sätt att närma sig platser som bygger på lyhördhet, tid och närvaro. Mitt arbete kan på så sätt visa exempel på alternativa gestaltningsmetoder, där större hänsyn ges till platsen och dess specifika kvaliteter och förutsättningar. Genom att arbeta långsamt, kroppsligt och situationsbundet ges utrymme för det subtila och intuitiva, sådant som ofta riskerar att förbises i en praktik präglad av tempo, effektivitet och tydliga resultat. Metoden kan bidra till att öppna upp för dialog kring andra sätt att förstå och arbeta med landskap, där gestaltning inte nödvändigtvis är målet från början, utan växer fram ur ett fördjupat möte med platsen.

I detta ligger också en möjlighet att bättre förstå vad en plats faktiskt behöver, snarare än vad den förväntas rymma. Genom att stanna kvar, återvända och lyssna kan en känsla för platsens gränser och bärkraft utvecklas, och en balans hittas i hur mycket platsen kan bära, både fysiskt och upplevelsemässigt. I ett vidare sammanhang skulle denna typ av arbetssätt kunna öppna upp för deltagande praktiker, där relevanta aktörer bjuds in i processen och där platsförståelse byggs gemensamt över tid, snarare än fastställs på förhand.

Det har varit svårt att hålla arbetet smalt. Jag svävar lätt iväg och vill röra många olika ämnen, men det gör också att arbetet riskerar att bli ytligare. Jag hade velat ha mer tid fördjupa mig i många ämnen. Så här i efterhand vill jag lära mig mer om skogsfrågor och alternativa sätt att bruka skogen. Även de biologiska aspekterna av skogen intresserar mig, och jag vill lära mig mer om svampar och om vilka organismer som påverkar varandra och hur.

Arbetet har öppnat ögonen för mig för hur mycket mer det finns att lära om skogen. Även om jag alltid har haft en stark kärlek till den, gått i scouterna i många år och spenderat mycket tid i naturen med min familj och på egen hand när jag blev äldre, har detta arbete fått mig att inse att min kunskap främst har varit praktisk. Jag vet hur man gör upp eld i skogen, hur man rör sig i den och lagar mat i den, men jag har haft relativt lite kunskap om de ekologiska och biologiska processer som pågår där hela tiden.

Jag tänker mycket på Goldsworthy (Sheridan, 2020) och hans förhållningssätt till sin omgivning. Han använder det som redan finns tillgängligt och utgår från de förutsättningar som platsen ger honom. Jag kom i kontakt med hans verk tidigt under mitt arbete och han har sedan varit en stor inspiration för mig under arbetets gång. Jag känner mig inspirerad av hans lyhörda syn på naturen, vilket är något jag vill ta med mig, inte bara i det här arbetet utan även i framtiden.

PERSONLIGA ERFARENHETER

Thurfjells (2020) och Svanbergs (2019) texter om svenskarnas relation till naturen synliggör hur starkt kulturellt präglad denna relation är. Skogen framträder som en plats för stillhet, återhämtning och existentiell mening, snarare än som en resurs eller ett hot. Samtidigt är ju detta perspektiv inte universellt, utan situerat i en specifik kulturell och geografisk kontext. Min kärlek till skogen är förmodligen ganska kulturellt kopplad. Jag är uppväxt i en natur med relativt få farliga djur och växter. Den svenska skogen är oftast promenadvänlig och trygg. I många länder innebär skogen faror. Någon som är uppväxt med den vetskapen kopplar förmodligen naturen till något negativt och får därför mer stress av den.

Detta innebär att de erfarenheter och den platsförståelse som växer fram i

detta arbete inte kan ses som allmängiltiga. Min upplevelse av skogen som kravlös, accepterande och läkande är beroende av både mina tidigare erfarenheter och den typ av landskap jag rör mig i. Hade arbetet genomförts i en annan kulturell kontext, eller i ett landskap där naturen förknippas med fara, överlevnad eller konflikt, hade närvaro och kroppslig uppmärksamhet sannolikt fått en annan innebörd. Närvaro hade då kanske handlat mer om vaksamhet än om vila, och landskapet hade kunnat upplevas som något man måste förhålla sig till snarare än något man kan släppa taget i.

Samtidigt betyder detta inte att arbetet saknar relevans utanför sin specifika kontext. Snarare synliggör det hur relationen till naturen alltid är situerad och hur platsförståelse formas i mötet mellan kropp, erfarenhet och landskap. Det som kan vara överförbart är därför inte de specifika upplevelserna, utan förhållningssättet: att ta platsens villkor på allvar, att erkänna sina egna utgångspunkter och att förstå närvaro som något relationellt snarare än neutralt. På så sätt kan arbetet bidra till en bredare diskussion om hur landskapsarkitektonisk praktik kan bli mer lyhörd inför platserns olika betydelser, snarare än att utgå från en föreställning om naturen som något universellt och entydigt.

KRITISK REFLEKTION

Jag hade förmodligen fått ett annat utfall om jag hade besökt leden under en annan säsong. Hade jag kommit närmare sjön om jag hade varit här under sommarens varma månader? Jag kanske hade upplevt sjön som mer lättillgänglig, både kroppsligt och mentalt. Eller så kanske jag hade känt mig ännu mer frustrerad över att inte kunna hoppa i vattnet på ett smidigt sätt. Säsongen påverkade inte bara hur landskapet såg ut, utan också hur jag rörde mig i det, vilka platser jag drogs till och vilka behov som uppstod. Kylan, mörkret och den begränsade tiden av dagsljus gjorde mig mer försiktig, mer medveten om min kropp och dess gränser. Samtidigt skapade dessa förhållanden ett långsammare tempo, där stillhet och observation fick större utrymme. Det var något jag la märke till under mitt återbesök längs leden, när temperaturen var ännu lägre, ljuset lite dovare och snön täckte marken. Det är som att tempot blir långsammare ju kallare det är. Kanske också snön bidrog med att suga upp mycket av ljuden, vilket gör att världen runt om känns ännu tystare.

Det här visar även på vikten av att besöka platser under årets alla säsonger. Sverige är nämligen ett land där vädret skiftar mycket under årets alla månader och naturen ter sig annorlunda mellan de olika säsongerna. Samma plats kan upplevas på helt olika sätt beroende på temperatur, ljus, markförhållanden och ljudbild. Det som under en period upplevs som öppet och inbjudande kan under en annan kännas otillgängligt eller avvisande. På samma sätt kan platser som till en början framstår som ointressanta eller svåra att närma sig, få nya kvaliteter när årstiden förändras.

Jag läste litteratur kontinuerligt under hela perioden men hade kanske inte jättemycket kött på benen när jag gav mig ut på vandringen längs Hedemora pilgrimsled, eftersom jag gjorde det ganska tidigt i arbetet. Jag valde att ge mig ut relativt tidigt, dels eftersom det började bli kallt och årstiden riskerade att förändras snabbt, dels för att jag ville låta platsbesöket bli en utgångspunkt för det fortsatta arbetet.

Kanske hade arbetet sett annorlunda ut om jag hade åkt till leden i ett senare skede av processen, med mer litteratur i ryggen och en tydligare teoretisk förståelse. Samtidigt var det platsstudierna och erfarenheterna längs leden i Hedemora som ledde arbetet. Det var genom görandet som frågor och begrepp växte fram. Närvaro-praktiker är svåra att tillägna sig enbart genom läsning; de behöver erfaras. Litteraturen kom därför att fungera som ett sätt att sätta ord på och artikulera erfarenheterna, snarare än som en utgångspunkt för dem. Samtidigt innebar den tidiga vistelsen att det intuitiva fick större plats i arbetet, vilket kändes relevant för min metod. Mötet med platsen fick ske mer öppet och oförberett, utan att i förväg försöka tolka eller förstå den genom teori, och erfarenheterna från vandringen fick istället fungera som ett avstamp för både fortsatt läsning och reflektion.

En tydlig begränsning i arbetet är att metoden till stor del bygger på mina egna upplevelser och mitt sätt att vara på platsen. Den platsförståelse som växte fram är därför färgad av vem jag är, hur jag rör mig i landskapet och de förutsättningar som rådde just då. Jag besökte platsen under en begränsad tid och under en specifik period på året, vilket innebär att jag inte fullt ut har kunnat ta del av hur platsen förändras över längre tid eller under andra säsonger. Det intuitiva och öppna arbetssättet gav mig frihet att vara lyhörd, men gjorde det också svårare att avgränsa arbetet och hålla fokus. Jag har heller inte tagit in andra perspektiv, till exempel genom samtal med andra som använder platsen, vilket hade kunnat bredda förståelsen. Resultatet ska därför inte ses som ett facit, utan som en möjlig tolkning av platsen utifrån ett specifikt möte.

AVSLUTANDE TANKAR

Genom arbetet har jag närmast mig platsen långsamt, med kroppen som främsta verktyg och med närvaro som förhållningssätt. Diskussionen har visat hur platsförståelse inte uppstår vid ett enskilt tillfälle, utan växer fram genom tid, upprepning och lyhördhet inför det som pågår. Det har handlat om närvaro, om hur vi kan lära oss att vara mer mottagliga, att stanna kvar i det som sker och att låta platsen påverka både hur vi rör oss och tänker. Genom vandring, stillasittande observation, skissande och materialbaserat skapande har förståelsen successivt fördjupats, från ett första intryck till en mer nyanserad relation till platsen.

Arbetet har också tydliggjort hur personliga erfarenheter både är en resurs och något som behöver hanteras varsamt. Gestaltningen växte inte fram ur en färdig idé, utan ur ett behov som långsamt blev synligt genom processen. På så sätt har gestaltningen fungerat mer som ett försiktigt svar än som ett uttalat ingrepp.

När jag nu lägger arbetet bakom mig gör jag det med många nya erfarenheter och en fördjupad förståelse för vad närvaro kan innebära i praktiken. Arbetet har varit en resa, både längs leden och i mitt eget sätt att se och arbeta. Jag vill avslutningsvis rikta ett tack till dig som har läst och följt denna process. Förhoppningsvis kan arbetet inte bara ses som ett resultat, utan som ett pågående samtal om hur vi närmar oss plats, landskap och vår roll som landskapsarkitekter.

Mr
MK

PUBLICERING OCH ARKIVERING

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i JA, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i NEJ, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Även om du inte publicerar fulltexten kommer den arkiveras digitalt. Om fler än en person har skrivit arbetet gäller kryppet för samtliga författare. Du hittar en länk till SLU:s publiceringsavtal på den här sidan: <https://libanswers.slu.se/sv/faq/228316>.

☒ JA, jag/vi ger härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

☐ NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.

REFERENSER

TRYCKTA KÄLLOR

Andersson, D (1915) Kolvaktarens visor. Stockholm: Tiden.

Branteström, K. & Gustafsson, L. (2014). Som man ropar i skogen: vägval som berör oss alla. Stockholm: Forskningsrådet Formas.

Ingold, T. & Vergunst, J.L. (2016). Ways of walking : ethnography and practice on foot. Routledge.

Kaplan, R & Kaplan, S. (1989) The experience of nature. New York: Cambridge University Press.

Kwon, M. (2004). One place after another: Site-specific art and locational identity. 1st MIT Press pbk. ed. Cambridge, Mass.: MIT Press.

Lailach, M. (2007). Land Art. Köln: Taschen.

Legat, A. (2016). Walking Stories; Leaving Footprints. I T. Ingold & J. L. Vergunst (red.), Ways of Walking: Ethnography and Practice on Foot. London: Routledge.

Thurfjell, D. (2020). Granskogsfolk: Hur naturen blev svenskarnas religion. Stockholm: Norstedts.

Tuan, Y. (1977). Space and place : the perspective of experience. University of Minnesota Press.

ELEKTRONISK KÄLLOR

Ainsworth, B., Eddershaw, R., Meron, D., Baldwin, D. S. & Garner, M. (2014). The effect of focused attention and open monitoring meditation on attention network function in healthy volunteers. Psychiatry Research, 210(3), s. 1226–1231. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2013.09.002>

Balmori, D. (2014). Reinventing landscape: A material culture. New Haven & London: Yale University Press.

Brice, S. (2017). Situating skill: contemporary observational drawing as a spatial method in geographical research. Cultural Geographies, 24(2), s. 1–24. <https://doi.org/10.1177/1474474017702513>

Böhme G. (2014) Theory of atmospheres and its applications I: Interstices: Journal of architecture and related arts Vol 15 (ss.92-99)

Craig et al. Journal of Physiological Anthropology (2016) 35:1 DOI 10.1186/s40101-016-0083-9

Eder R, Arnberger A. The influence of place attachment and experience use history on perceived depreciative visitor behavior and crowding in an urban national park. Environ Manage. 2012 Oct;50(4):566-80. doi: 10.1007/s00267-012-9912-8. Epub 2012 Jul 24. PMID: 22824961.

Elam, K (2005). Vardagsestetik, sinneserfarenhet och den kulturella kroppen. Avdelningen för estetisk, Filosofiska institutionen, Uppsala universitet. Tillgänglig på: <https://ep.liu.se/ecp/015/019/>

ecp015019b.pdf Hämtad [2025-10-22]

Kellert, Stephen R. & Wilson, Edward O. (1995). The Biophilia Hypothesis. Island Press.

Nhat Hanh, T. (2014). How to Walk. [e-bok] Berkeley, CA: Parallax Press. Tillgänglig på: <https://www.parallax.org> Hämtad [2026-01-02].

Oles, T (2014). Go with Me, 50 Steps to Landscape Thinking. Hämtad [2025-09-17] https://issuu.com/bouwkunst/docs/thomas_oles-gowithme-50steps Thomas Oles. Go with Me 50 Steps to Landscape Thinking by Amsterdam Academy of Architecture - Issuu

Pallasmaa, J. (2014). Space, Place and Atmosphere: Peripheral Perception in Existential Experience. I: Borch C. (red.) Architectural Atmospheres: On the Experience and Politics of Architecture. Basel/Berlin/Boston: Walter de Gruyter GmbH. (ss.18-41.)

Svanberg, I och Lindh, H (2019) » Mushroom hunting and consumption in 21 century post-industrial Sweden << i Journal of ethno- biology and ethnomedicine.

HEMSIDOR

Gora, M. (u.å.) Naturporten. GORA. Tillgänglig på: <https://gora.se/projects/naturporten> Hämtad [2025-09-24].

Naturskyddsföreningen (2023). 10 saker du behöver veta om kalhyggen. Tillgänglig på: <https://www.naturskyddsforeningen.se/artiklar/10-saker-du-behover-veta-om-kalhyggen/> Hämtad [2025-10-13].

Statistiska centralbyrån (SCB) (2023). Marken i Sverige. Tillgänglig på: <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/miljo/marken-i-sverige/> Hämtad [2025-10-13].

Sveaskog (u.å.). Välkommen ut i skogen – hitta dina närmaste strövskogar. Tillgänglig på: <https://www.sveaskog.se/upplev-naturen/strovskogar/> Hämtad [2025-10-13].

Svenska kyrkan Hedemora. (2025). Pilgrimsleden. Tillgänglig på: <https://www.svenskakyrkan.se/hedemora/pilgrimsleden> Hämtad [2026-01-09].

DOKUMENTÄRFILMER

Brink, A. (2020.) Everything is an advantage (Allting är en fördel). YouTube. Tillgänglig på: <https://www.youtube.com/watch?v=DC02gve10I4> Hämtad [2025-09-24].

Sheridan, C. (2020). Andy Goldsworthy – Earth Artist and his Process. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=sngXz55b4bc> Hämtad [2025-10-01].